

ადამიანის უფლებათა მდგომარეობა
სასჯელადსრულების დაწესებულებებში

საქართველოს პრევენციის ეროვნული
მექანიზმის ანგარიში

2009 წელი

მდგომარეობა საქართველოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში

I შესავალი

ა. მონიტორინგის თარიღი და ჯგუფის შემადგენლობა

„სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონში 2009 წლის 16 ივლისს განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებებით საქართველოს სახალხო დამცველი ასრულებს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ კონვენციის ფაკულტატური ოქმით გათვალისწინებული პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ფუნქციებს.

„სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-18, მე-19 და მე-19¹ მუხლები სახალხო დამცველს ანიჭებს თავისუფლების შეზღუდვის ადგილებში ადამიანის უფლებათა დაცვის მდგომარეობის უფლებამოსილებას, რომელსაც, იმავე კანონის 27-ე მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით, ახორციელებენ საქართველოს სახალხო დამცველის თანამშრომლები ან სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრები სახალხო დამცველის სპეციალური რწმუნებით.

ზემოხსენებული დისპოზიციების საფუძველზე საქართველოს სახალხო დამცველის მონიტორინგის ჯგუფმა განახორციელა გეგმიური მონიტორინგი 2009 წლის 1 ივლისიდან 14 აგვისტომდე.

წინამდებარე ანგარიშის შედეგები ასახავს როგორც გეგმიური, ასე დაუგეგმავი ვიზიტების დროს დაფიქსირებულ მდგომარეობას 2009 წლის 1 იანვრიდან 2009 წლის ივნისის ჩათვლით.

გარდა გეგმიური მონიტორინგისა, საანგარიშო პერიოდში, 2009 წლის 1 იანვრიდან 30 ივნისამდე სახალხო დამცველის რწმუნებულებმა სასჯელაღსრულების

რეკომენდაციები

დაწესებულებებში განახორციელეს 189 ad hoc (დაუგეგმავი) ვიზიტი, რა დროსაც მონახულებულ იქნა 700-ზე მეტი პაციმარი.

მონიტორინგის ჯგუფის შემადგენლობაა:

- ნათია იმნაძე – ჯგუფის ხელმძღვანელი, სახალხო დამცველის აპარატის გამოძიებისა და მონიტორინგის დეპარტამენტის უფროსი;
- მათა გიგინეიშვილი – სახალხო დამცველის აპარატის მართლმსაჯულების სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი;
- ოთარ კვაჭაძე – სახალხო დამცველის აპარატის მართლმსაჯულების სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი;
- გურამ ბენდიანიშვილი – სახალხო დამცველის აპარატის წამყვანი სპეციალისტი
- ამირან ნიკოლაიშვილი – სახალხო დამცველის აპარატის მართლმსაჯულების სამმართველოს სპეციალისტი;

მათ დახმარებას უწევდნენ ექსპერტები:

- ლევან ლაბაური – ქირურგი
- მარიამ ჯიშკარიანი – ექიმი ფსიქიატრი
- შორენა ბექაური – ექიმი ფსიქიატრი
- ქეთევან გელაშვილი – ექიმი ფსიქიატრი
- თამარ ნიორაძე – ექიმი ნევროლოგი
- თეიმურაზ ბოკუჩავა – ექიმი ნარკოლოგი
- ლიანა კინწურაშვილი – კვების ექსპერტი.

ბ. მონახულებული დაწესებულებები¹

2009 წლის ივლის-აგვისტოს გეგმიური მონიტორინგის დროს მონახულებულ იქნა საქართველოს სასჯელაღსრულების პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის დაქვემდებარებაში მყოფი თვრამეტივე დაწესებულება:

- N 1 საერთო და მკაცრი რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულება / ქ. რუსთავი, მშენებელთა ქ. N 60;

¹ დაწესებულებების დაწვრილებითი აღწერა იხ. დანართში.

რეკომენდაციები

- N 2 საერთო, მკაცრი და საპყრობილის რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულება / ქ. რუსთავი, მშენებელთა ქ. N 64;
- N 2 საპყრობილისა და მკაცრი რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულება / ქ. ქუთაისი, ხარებავას ქ. N 85;
- N 3 საერთო და მკაცრი რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულება / ქ. თბილისი, გორგასლის ქ. N 77;
- ქალთა და არასრულწლოვანთა N5 საერთო და საპყრობილის რეჟიმის დაწესებულება /ქ. თბილისი, აბუსერიძე-ტბელის ქ. N 11;
- N 6 საერთო, მკაცრი და საპყრობილის რეჟიმი სასჯელადსრულების დაწესებულება /გარდაბნის მუნიციპალიტეტი, სოფ. მთისძირი;
- N 7 საერთო, მკაცრი და საპყრობილის რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულება /მცხეთის მუნიციპალიტეტი, დაბა ქსანი;
- N 8 საერთო და მკაცრი რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულება /ქ. წყალტუბო, სოფელი გეგუთი, ვარციხის დასახლება;
- N 9 საერთო და მკაცრი რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულება /ხოჩის მუნიციპალიტეტი, ჩაის მეურნეობა;
- N 10 საერთო და მკაცრი რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულება /ქ. თბილისი, ავჭალის გზატკეცილი N17;
- არასრულწლოვანთა აღმზრდელობითი დაწესებულება / ქ. თბილისი, გრ. ხანძთელის ქ. N 33;
- სასჯელადსრულების დეპარტამენტის ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრებულთა სამკურნალო დაწესებულება/მცხეთის მუნიციპალიტეტი, დაბა ქსანი;
- სასჯელადსრულების დეპარტამენტის მსჯავდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულება /ქ. თბილისი, გლდანის მე-7 მ/რ 2კმ.;
- N 1 საპყრობილე / ქ. თბილისი, გორგასლის ქ. N85;
- N 3 საპყრობილე / დაბა ხელვაჩაური, ურეხის დასახლება;
- N 4 საპყრობილე / ქ. ზუგდიდი, ც. დადიანის ქ. N9;
- N 7 საპყრობილე / ქ. თბილისი, გულუას ქ. N31;
- N 8 საპყრობილე / ქ. თბილისი, გლდანის მე-7 მ/რ 2კმ.

გ. მონიტორინგის მეთოდები, კონსულტაცია და თანამშრომლობა

მონიტორინგის განხორციელებამდე სახალხო დამცველის აპარატმა გამოითხოვა შემდეგი ინფორმაცია/დოკუმენტაცია:

რეკომენდაციები

სასჯელადსრულების დეპარტამენტიდან:

- რა სახის ხელშეკრულებები აქვს დეპარტამენტს დადებული და რომელ ორგანიზაციასთან (ასლები);
- რამდენი პატიმარი გათავისუფლდა პირობით ვადამდე ადრე ბოლო 6 თვის განმავლობაში;
- რამდენი პატიმარი გათავისუფლდა ავადმყოფობის ან ხანდაზმულობის გამო ბოლო 6 თვის განმავლობაში;
- რამდენ მსჯავრდებულს შეეცვალა სასჯელის მოუხდელი ნაწილი უფრო მსუბუქი სასჯელის სახით;
- რამდენ მსჯავრდებულს შეეცვალა სასჯელის მოუხდელი ნაწილი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით;
- რამდენი მსჯავრდებულს დაეკისრა პასუხისმგებლობა სასჯელადსრულების დაწესებულებაში შინაგანაწესის უხეში დარღვევისათვის ბოლო 6 თვის განმავლობაში;
- რამდენი მსჯავრდებულის მიმართ დაიწყო წინასწარი გამოძიება და სისხლისსამართლებრივი დევნა ბოლო 6 თვის განმავლობაში;
- რა ინტენსივობით ხდება სასჯელადსრულების დაწესებულებებში არსებული ბიბლიოთეკის განახლება სასჯელადსრულების დეპარტამენტის მიერ;
- რომელ სასჯელადსრულების დაწესებულებაში აქვთ პატიმრებს ტელევიზორითა და რადიომიმღებით სარგებლობის უფლება;
- რამდენი მსჯავრდებული არის გადაყვანილი საპრობილის რეჟიმზე (ვადების მითითებით) დღეის მდგომარეობით სასჯელის მოხდის პერიოდში სასჯელადსრულების დაწესებულების შინაგანაწესის დარღვევისათვის;
- რომელი ნორმატიული აქტი არეგულირებს კარცერის, საკნის ტიპის სადგომის და სამართაო სადგომის ინფრასტრუქტურას;
- რომელ სასჯელადსრულების დაწესებულებაში ატარებენ მოსამსახურეები სამსახურებრივ ფორმას;
- რამდენი უვადო თავისუფლებააღკვეთილი პირი იხდის სასჯელს;

თითოეული დაწესებულებიდან:

- დაწესებულების აშენების თარიღი;
- დებულება და შინაგანაწესი;
- დღის წესრიგი;
- საცხოვრებელი კორპუსების რაოდენობა;
- საცხოვრებელ კორპუსში საკნების რაოდენობა;

რეკომენდაციები

- დაწესებულების ლიმიტი;
- კარცერების რაოდენობა;
- საგამოძიებო ოთახების რაოდენობა;
- პაემნის ოთახების რაოდენობა;
- ტელეფონის აპარატის რაოდენობა;
- საშხაპე ოთახების და საშხაპეების რაოდენობა;
- რამდენი მსჯავრდებული იხდის სასჯელს (ასაკის მითითებით);
- რამდენი მსჯავრდებული იმყოფება საერთო, რამდენი მკაცრ და რამდენი საპრობილის რეჟიმზე;
- რამდენ მსჯავრდებულს ეკუთვნის პირობით ვადამდე გათავისუფლება;
- დაწესებულების თანამშრომელთა რაოდენობა;
- რამდენი მსჯავრდებულის მიმართ იქნა გამოყენებული დისციპლინური ღონისძიება და რა სახის (ბოლო 6 თვის განმავლობაში);
- რამდენი მსჯავრდებული იქნა წახალისებული და რა სახით (ბოლო 6 თვის განმავლობაში);
- რამდენი მსჯავრდებულს მიეცა უფლება, ესარგებლა სასჯელაღსრულების დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლით;
- სამედიცინო ნაწილში არსებული მედიკამენტების ნუსხა (სახელწოდება, გამოშვების ფორმა და დოზა), რაოდენობების მითითებით;
- რა სახის დოკუმენტაცია წარმოებს სამედიცინო ნაწილში;
- შიდსით და სხვა არამართვადი ინფექციური სენით დაავადებული მსჯავრდებულების სია;
- რამდენი მსჯავრდებული იღებს ზოგად, პროფესიულ ან უმაღლეს განათლებას;
- რამდენი მსჯავრდებულია ჩაბმული შრომით საქმიანობაში და რა საქმიანობას ეწევიან;
- მოქმედი სარეაბილიტაციო პროგრამებზე ინფორმაცია.

დასმულ შეკითხვებზე სახალხო დამცველის აპარატმა ყველა სასჯელაღსრულების დაწესებულებიდან ამომწურავი პასუხი მიიღო.

დაწესებულებებისგან განსხვავებით, სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან მიღებული პასუხები ხშირად არასრული იყო. მაგალითად, კითხვაზე, რამდენი მსჯავრდებული გათავისუფლდა პირობით ვადამდე ადრე 2009 წლის 1 იანვრიდან 30 ივნისამდე, გვიპასუხეს, რომ „სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მუდმივმოქმედი კომისიის მიერ პირობით ვადამდე ადრე გათავისუფლების მიზნით სასამართლოს წინაშე წარდგენილი იქნა 434 მსჯავრდებული“. დამატებით მოთხოვნაზე გვიპასუხეს,

რეკომენდაციები

რომ პირობით ვადამდე ადრე გათავისუფლებით ისარგებლა 716 მსჯავრდებულმა. საქართველოს კანონის „პატიმრობის შესახებ“ 68-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „დეპარტამენტის მუდმივმოქმედი კომისია სასჯელის მოხდისაგან მსჯავრდებულის პირობით ვადამდე გათავისუფლების ან მისთვის სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლის თაობაზე წარდგინებით მიმართავს სასამართლოს.“ აქედან გამომდინარე, გაუგებარია, თუ კომისიამ სასამართლოს მხოლოდ 434 მსჯავრდებული წარუდგინა პირობით ვადამდე ადრე გათავისუფლების რეკომენდაციით, ვინ წარადგინა დანარჩენი 282 კანდიდატურა.

სახალხო დამცველის რწმუნებულები გეგმიურ მონიტორინგს ახორციელებენ სპეციალური კითხვარების მეშვეობით. დღეისათვის შემუშავებულია კითხვარების ოთხი ფორმა: პირველი ფორმა შეიცვება დაწესებულების დირექტორთან/ადმინისტრაციის წარმომადგენელთან გასაუბრებისას, მეორე – პატიმრებთან გასაუბრებისას, მესამე – ინფრასტრუქტურის დათვალიერებისას, მეოთხე – დაწესებულების მთავარ ექიმთან/მედპერსონალთან გასაუბრებისას.

გეგმიური მონიტორინგის დროს სახალხო დამცველის რწმუნებულები შეხვდნენ და გაესაუბრნენ დაწესებულების დირექტორებს, მთავარ ექიმებს და რიგით თანამშრომლებს.

მონიტორინგის განხორციელებისას, როგორც წესი, სახალხო დამცველის რწმუნებულები დაუბრკოლებლად დაიშვებოდნენ და თავისუფლად გადაადგილდებოდნენ სასჯელაღსრულების დაწესებულებების ტერიტორიაზე. მათ ასევე ეძლეოდათ საშუალება, მათი შეხედულებისამებრ შეერჩიათ პატიმრების მონახულების ადგილები, გასაუბრებოდნენ მათ კონფიდენციალურად, დაწესებულების თანამშრომლების დაუსწრებლად.

მიუხედავად ზემოთქმულისა, უნდა აღინიშნოს, რომ N7 საპრობილეში სახალხო დამცველის რწმუნებულებს შეექმნათ დაბრკოლება, კერძოდ, დაწესებულების ადმინისტრაციამ მათ არ დართო ნება, საკანში მოენახულებინათ პატიმრები და გასაუბრებოდნენ მათ თანამშრომლის დაუსწრებლად. ამის მიზეზად ადმინისტრაცია სახალხო დამცველის წარმომადგენლების უსაფრთხოების უზრუნველყოფას ასახელებენ, თუმცა, როდესაც იგივე რწმუნებულები მსჯავრდებულებს ხვდებიან საგამოძიებო ოთახში, მათ რატომღაც საპრობილის თანამშრომელი გარედან ურდულით უკეტავს კარებს.

რეკომენდაციები

აღსანიშნავია, რომ ამ დრომდე სახალხო დამცველის რწმუნებულებს N7 საპრობილის ვიზიტისას ყოველთვის ეძლეოდათ საშუალება, მათ მიერ არჩეულ ადგილას და კონფიდენციურობის დაცვით შეხვედროდნენ და გასაუბრებოდნენ პატიმრებს.

„სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-5 მუხლის მე-7 პუნქტის მიხედვით, „საქართველოს სახალხო დამცველის საქმიანობისათვის დაბრკოლებათა შექმნა ისჯება კანონით.“. საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 173⁴ მუხლის თანახმად, სახალხო დამცველის კანონიერი მოთხოვნის შეუსრულებლობა გამოიწვევს დაჯარიმებას შრომის ანაზღაურების ოციდან ორმოცდაათ მინიმალურ ოდენობამდე. აღნიშნული განემარტა N7 საპრობილის ადმინისტრაციას, თუმცა უშედეგოდ.

დაბრკოლების ფაქტის შესახებ სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, შეესწავლა ზემოაღნიშნული გარემოებები და მიეღო კანონის შესაბამისი ზომები.

აღნიშნულ საკითხზე 2009 წლის 13 აგვისტოს სახალხო დამცველმა ჩაატარა ბრიფინგი. იმავე დღეს სასჯელაღსრულების პრობაციისა და იურიდიულ საკითხთა დახმარების მინისტრის პირველმა მოადგილემ გააკეთა განცხადება და განმარტა, რომ „სახალხო დამცველის ჯგუფს ხელი არ შეშლია პატიმრებთან შეხვედრაში სპეციალურად განკუთვნილ ოთახებში, ხოლო საკნებში პატიმრების მონახულება საქართველოში, ისევე როგორც ნებისმიერ დასავლურ ქვეყანაში, არ ხდება“.

მიუხედავად ამისა, უნდა აღინიშნოს, რომ მონიტორინგის შემდგომი ვიზიტებისას სახალხო დამცველის რწმუნებულებს მიეცათ საშუალება, კანონის მოთხოვნისამებრ, კონფიდენციურად გასაუბრებოდნენ პატიმრებს.

მონიტორინგის დროს იმავე საპრობილის მთავარმა ექიმმა უარი განაცხადა სპეციალურ კითხვარში მოცემულ საკითხებზე ახსნა–განმარტების მიცემასა და მოთხოვნილი დოკუმენტაციის წარდგენაზე, რაც წარმოადგენს „სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-18 მუხლის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტების დარღვევას. აღნიშნულის მიზეზად მთავარმა ექიმმა დაასახელა სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის სამედიცინო სამსახურის უფროსის სიტყვიერი მითითება. ამგვარი მითითების მიცემა სახალხო დამცველმა შეაფასა, როგორც დამოუკიდებელი საექიმო საქმიანობის სუბიექტზე აშკარა ზეწოლა, რაც წინააღმდეგობაში მოდის როგორც

რეკომენდაციები

საქართველოს კანონმდებლობასთან, ასევე სამედიცინო ეთიკის საერთაშორისო პრინციპებთან. 2009 წლის 12 აგვისტოს სახალხო დამცველმა მიმართა საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სამედიცინო საქმიანობის სახელმწიფო რეგულირების სააგენტოს უფროსს აღნიშნული საკითხის შესწავლისა და შესწავლის შედეგებიდან გამომდინარე, პროფესიული განვითარების საბჭოს წინაშე სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის სამედიცინო სამსახურის უფროსის პროფესიული პასუხისმგებლობის საკითხის განხილვის შუამდგომლობის აღძვრის თაობაზე.

ქ.ქუთაისის N2 საპრობილისა და მკაცრი რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულების დირექტორმა სახალხო დამცველის რწმუნებულ ექსპერტებს არ მისცა მონიტორინგის ჩატარების საშუალება იმ საბაზით, რომ მათ არ გააჩნდათ პლასტიკური რწმუნებები, ხოლო სახალხო დამცველის მიერ ხელმოწერილ ორიგინალ რწმუნებაში არ იყო ჩაწერილი, რომ ისინი სახალხო დამცველის აპარატის თანამშრომლები არიან. დაწესებულების დირექტორს წარედგინა ხელშეკრულების ასლები, რომლებითაც ექსპერტები ირიცხებოდნენ სახალხო დამცველის აპარატში, თუმცა მან განმარტა, რომ სიტყვიერი მითითება ჰქონდა მიღებული სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან, არ მიეცა საშუალება ექსპერტებისთვის, გასაუბრებოდნენ მედპერსონალს და პატიმრებს.

ქ.თბილისის N1 და N7 საპრობილის დირექტორებმა ასევე უარი განაცხადეს მონიტორინგის კითხვარის შევსებაზე და მიზეზად სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის ხელმძღვანელობისგან მიღებული სიტყვიერი მითითება დაასახელეს. აღნიშნულის თაობაზე სახალხო დამცველმა წერილობით მიმართა სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს და სთხოვა დაბრკოლების ფაქტების შესწავლა და კანონშესაბამისი ზომების მიღება.

ზემოაღნიშნული დაბრკოლებების თაობაზე სახალხო დამცველმა მიმართა საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარეს და სთხოვა სახალხო დამცველის რწმუნებულების მიერ საკუთარი მოვალეობის დაუბრკოლებლად განხორციელების უზრუნველყოფის ხელშეწყობა, რათა არ შეიქმნას პრობლემა სახალხო დამცველის მიერ საქართველოს პარლამენტსა და გაეროს წამების პრევენციის ქვეკომიტეტისათვის პერიოდული ანგარიშის წარდგენისას ქვეყანაში ადამიანის უფლებების დაცვის მდგომარეობასთან დაკავშირებით.

სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის 2009 წლის 31 აგვისტოს პასუხის მიხედვით, დეპარტამენტის შტაბის სამსახურებრივი კონტროლის განყოფილების თანამშრომლებმა

რეკომენდაციები

შეისწავლეს აღნიშნული ფაქტი, ჩამოართვეს ახსნა–განმარტებები შესაბამის თანამშრომლებს, თუმცა აღმოჩნდა, რომ N7 საპყრობილის დირექტორის განმარტებით, სახალხო დამცველის რწმუნებულების მსჯავრდებულებთან შეხვედრისას დაწესებულების ადმინისტრაციის მხრიდან რაიმე შეზღუდვა დაწესებული არ ყოფილა და შეხვედრა მიმდინარეობდა მოქმედი კანონმდებლობის სრული დაცვით.

აღნიშნული წერილის შემდეგ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მხრიდან დაბრკოლების ფაქტებზე ოფიციალური რეაგირება აღარ მომხდარა, თუმცა შემდგომი ვიზიტებისას სახალხო დამცველის რწმუნებულებს დაბრკოლებები აღარ შექმნიათ.

დ. სასჯელაღსრულების სისტემის სამართლებრივი რეგულირება

მონიტორინგის დროს სახალხო დამცველის რწმუნებულები ამოწმებენ საქართველოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში არსებული მდგომარეობისა და პრაქტიკის შესაბამისობას როგორც ქართულ, ისე საერთაშორისო სტანდარტებთან.

სახალხო დამცველის მონიტორინგის ჯგუფი ხელმძღვანელობს პატიმრებთან მოპყრობის მინიმალური სტანდარტული წესებით², ციხის ევროპული წესებით³, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესებით თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად (ე.წ. „პეკინის წესები“),⁴ ასევე ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის სხვა რეკომენდაციებით (მაგ., რეკომენდაცია R 99 (22) ციხეების გადატვირთულობისა და ციხეების პოპულაციის ზრდის შესახებ, რეკომენდაცია R 89 (12) ციხეებში განათლების შესახებ და ა.შ.).

ეროვნულ დონეზე სასჯელაღსრულების სისტემას სამართლებრივად არეგულირებს საქართველოს კანონი „პატიმრობის შესახებ“. ცალკეული საკითხების დარეგულირება, როგორებიცაა, მაგალითად, სასჯელის მოხდის რეჟიმი, პატიმრების კვება და ა.შ. ხდება სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა, ასევე ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრების ბრძანებებით.

² დამტკიცებულია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს 1957 წლის 31 ივლისის 663 C (XXIV) და 1977 წლის 13 მაისის 2076 (XI) რეზოლუციებით.

³ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2006 წლის 11 იანვრის რეკომენდაცია (2006)2 ციხის ევროპული წესების შესახებ.

⁴ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 1990 წლის 14 დეკემბრის 45/113 რეზოლუცია.

რეკომენდაციები

„პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, სასჯელაღსრულების ორგანოებია სასჯელაღსრულების დეპარტამენტი და მასში შემავალი სასჯელაღსრულების დაწესებულებები.⁵ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტი, თავის მხრივ, წარმოადგენს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს საქვეუწყებო დაწესებულებას.⁶

2009 წლის 16 ივლისს საქართველოს კანონში „პატიმრობის შესახებ“ განხორციელებული ცვლილებით განისაზღვრა სასჯელაღსრულების დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის პირობები და პროცედურები. აღნიშნული ცვლილება ძალაში შევა ნაკლებად მძიმე დანაშაულებისათვის, ასევე, არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილი ნებისმიერი სიმძიმის დანაშაულისთვის 2009 წლის 1 სექტემბერს, ხოლო მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულებისათვის – 2010 წლის 1 იანვარს.

იმის გათვალისწინებით, რომ დღესდღეობით პატიმრები ვერ სარგებლობენ ახლობლებთან ხანგრძლივი პაემნის უფლებით, ზემოაღნიშნული ცვლილება პოზიტიურ ხასიათს ატარებს, თუმცა ხაზგასასმელია რამდენიმე გარემოება, რომელიც კანონმდებელმა უნდა გაითვალისწინოს, რათა პატიმრებმა რეალურად შეძლონ დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის უფლებით სარგებლობა:

- დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლამ არ უნდა შეცვალოს პირობით ვადამდე გათავისუფლება, რაც მით უფრო შესაძლებელია, რომ ამ ორი პროცედურის გამოყენების პირობები თითქმის იდენტურია. უმჯობესი იქნება, თუ მსჯავრდებული, რომელიც სასჯელის მოხდის პერიოდში პირნათლად ასრულებდა თავის მოვალეობებს და მოხდილი აქვს სასჯელის კანონით განსაზღვრული ნაწილი, ისარგებლებს პირობით ვადამდე გათავისუფლებით;
- კანონით არ არის განსაზღვრული გარემოებები, რომელთა არსებობის შემთხვევაშიც მსჯავრდებულის მიერ სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში გამოუცხადებლობა ხანმოკლე გასვლის ვადის ამოწურვის შემდეგ საპატიოდ მიიჩნევა. მართალია, კანონის 49² მუხლის მე-5 პუნქტის მიხედვით, სანქციები გამოიყენება მხოლოდ იმ მსჯავრდებულის წინააღმდეგ, რომელმაც „არასაპატიო მიზეზით თავი აარიდა ვადის ამოწურვის შემდეგ სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში დაბრუნებას“, თუმცა არაფერია ნათქვამი იმ მიზეზებზე, რომლებიც, აღნიშნულ შემთხვევაში, საპატიოდ მიიჩნევა;

⁵ „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 3.

⁶ ibid მუხლი 4, პუნქტი 1.

რეკომენდაციები

- სასურველია, განისაზღვროს გირაოს შეფარდების წესებიც, ან გაკეთდეს მითითება, რომ ხანმოკლე გასვლის დროს გირაოს შეფარდებისას გამოიყენება იგივე პრინციპები, რაც განსაზღვრულია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში აღკვეთის ღონისძიებად გირაოს შეფარდების შესახებ.

სახალხო დამცველი წინადადებით მიმართავს პარლამენტს, „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონში შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები და დამატებები, რათა:

- გაიმიჯნოს პირობით ვადამდე ადრე გათავისუფლებისა და სასჯელაღსრულების დაწესებულებიდან ხანმოკლე გასვლის უფლების გამოყენების შემთხვევები;
- განისაზღვროს შემთხვევები, როდესაც სასჯელაღსრულების დაწესებულებიდან ხანმოკლე გასვლის ვადის ამოწურვის შემდეგ დაწესებულებაში დაუბრუნებლობა მსჯავრდებულს საპატიოდ ჩათვლება;
- განისაზღვროს ხანმოკლე გასვლის შემთხვევაში გირაოს შეფარდების წესები.

ე. მდგომარეობის ზოგადი მიმოხილვა

სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში მოთავსებულ პირთა ყოფაზე ზრუნვა სახელმწიფოს ვალდებულებას წარმოადგენს. ევროპული ციხის წესების თანახმად, „ყველა თავისუფლებააღკვეთილი ადამიანის მოპყრობა უნდა ხორციელდებოდეს მისი უფლებების პატივისცემის საფუძველზე“.⁷

გეგმიური მონიტორინგისას გამოიკვეთა მთელი რიგი საკითხებისა, რომლებიც კომპეტენტური ორგანოების მხრიდან დაუყოვნებლივ რეაგირებას საჭიროებს.

პენიტენციური სისტემის რეფორმა, საქართველოში მიმდინარე სამართლებრივ რეფორმათა შორის, ერთ-ერთ აქტუალურ საკითხად რჩება. პენიტენციურ სფეროში რეფორმის ეფექტურად განხორციელება ბევრად არის დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად სრულყოფილია კანონმდებლობა, რამდენად გააზრებულია სახელმწიფო პოლიტიკა ამ სფეროში, რამდენად შეესაბამება არსებული სისტემა საერთაშორისო გამოცდილებასა და სტანდარტებს.

2007 წლის 21 მარტიდან 2 აპრილამდე საქართველოში განხორციელებულ ვიზიტის შემდეგ წამების და არაადამიანური, ან დამამცირებელი მოპყრობისა და სასჯელის აღკვეთის ევროპული კომიტეტმა (CPT) აღნიშნა: „ის რომ საქართველომ ამდენი

⁷ ციხის ევროპული წესები, 1–ლი წესი.

რეკომენდაციები

მოქალაქე გამოკეტა ციხეში, არ შეიძლება აიხსნას მარტო იმით, რომ დანაშაულის მატებაა, არამედ იმითაც, რომ “ნულოვანი ტოლერანტობა” დამნაშავეების მიმართ, ძალოვანი სტრუქტურების მხრიდან, ამაზე პასუხისმგებლობა პროკურატურამ და სასამართლომაც უნდა გაინაწილოს. შეუძლებელი გახდება ციხის მშენებლობის პროგრამისთვის ის, რომ აუწყოს ფეხი ასე სწრაფად მზარდ მოთხოვნას, ასევე გასათვალისწინებელია ის მომენტიც, რომ საბიუჯეტო რესურსები შეზღუდულია და ის რესურსი, რაც არსებობს, გამოყოფილია არა მხოლოდ სარეკონსტრუქციო სამუშაოებისთვისა და ინფრასტრუქტურის შესაქმნელად, არამედ თანამშრომლების გადამზადებისთვის, ხელფასებისათვის და ა.შ.”⁸

ევროპული ციხის წესების ერთ–ერთი საბაზისო პრინციპია, რომ „ადამიანის უფლებების შემლახავი ციხის პირობების არსებობა არ არის გამართლებული რესურსების ნაკლებობით.“⁹ აქედან გამომდინარე, სახელმწიფომ ყველა ეტაპზე უნდა უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების სისტემაში არსებული პრობლემების მოგვარებისათვის აუცილებელი რესურსების გამოყოფა. ამჟამად სასჯელაღსრულების სისტემაში დაგეგმილია არაერთი რეფორმა, მათ შორის, პრობაციის სისტემის გაუმჯობესება, პირობით ვადამდე გათავისუფლების ახალი მექანიზმის ამოქმედება, სტანდარტების შესაბამისი დაწესებულებების მშენებლობა, რაც, რასაკვირველია, გაზრდილ ხარჯებთან არის დაკავშირებული.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს მთავრობას, სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიულ საკითხთა სამინისტროს ბიუჯეტის განსაზღვრისას მხედველობაში მიიღოს ის გაზრდილი ფინანსური მოთხოვნილებები, რომლებიც ამჟამად მიმდინარე და დაგეგმილი რეფორმების წარმატებით გატარებისთვისაა აუცილებელი.

სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მოთავსების შემდეგ დაპატიმრებული პირები არ უნდა კარგავდნენ ადამიანური ღირსების შეგრძნებას, მიუხედავად მათ მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა. თუმცა საქართველოს სასჯელაღსრულების სისტემაში არის დაწესებულებები, სადაც პატიმრის ყოფნა არაადამიანურ მოპყრობადაც კი შეიძლება ჩაითვალოს. ამის მაგალითებია N1 საპყრობილე, N3 საპყრობილე, N4 საპყრობილე, N7 საერთო, მკაცრი და საპყრობილის რეჟიმის დაწესებულება, N9 საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულება. სახალხო დამცველმა, თავის 2008 წლის მე–2 ნახევრის მოხსენებაში, აღნიშნული დაწესებულებების (გარდა N7 დაწესებულებისა)

⁸ წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპის კომიტეტის მიერ საქართველოს მთავრობისადმი წარდგენილი მოხსენება საქართველოში ვიზიტის თაობაზე, CPT/Inf (2007) 42.

⁹ ციხის ევროპული წესები, მე–4 წესი.

რეკომენდაციები

ლიკვიდაციის რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტს. როგორც ჩვენთვის ცნობილია, ამჟამად მიმდინარეობს რამდენიმე ახალი დაწესებულების/კორპუსის მშენებლობა, რომლებიც ჩაანაცვლებს აღნიშნულ დაწესებულებებს, გარდა N1 საპყრობილისა.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს – უმოკლეს დროში უზრუნველყოს N1 საპყრობილის ლიკვიდაცია.

სახალხო დამცველი საპარლამენტო მოხსენებებში მუდამ ხაზს უსვამდა იმ გარემოებას, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვითაც, სასჯელის მიზანი, სამართლიანობის აღდგენისა და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილების გარდა, არის დამნაშავეს რესოციალიზაცია. ამ უმნიშვნელოვანესი მიზნის მიღწევა კი იმ პირობებში, რომლებშიც ბევრ პატიმარს უწევს ყოფნა, შეუძლებელია. უფრო მეტიც, ადამიანი, რომელმაც ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე, საზოგადოებისთვის ნაკლებად საშიში დანაშაული, შეიძლება სასჯელაღსრულების დაწესებულების პირობებში ჩამოყალიბდეს, როგორც ასოციალური, გაბოროტებული, ფსიქიკადარღვეული ინდივიდი, რომელიც გაცილებით უფრო საშიში იქნება საზოგადოებისათვის სასჯელის მოხდისა და გათავისუფლების შემდეგ, ვიდრე თავისუფლების აღკვეთამდე.

სახალხო დამცველს არაერთი განცხადებით მიმართავენ სხვადასხვა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში განთავსებული მსჯავრდებულები და მათი ოჯახის წევრები. ისინი აღნიშნავენ, რომ პატიმრებს მძიმე პირობებში უწევთ ყოფნა, ხოლო ზოგიერთ დაწესებულებაში ადმინისტრაციის თანამშრომლები მათ ექცევიან დამამცირებლად. ზემოაღნიშნული განსაკუთრებით ეხება ქსნის N7 საერთო, მკაცრი და საპყრობილის რეჟიმის დაწესებულების ადმინისტრაციას. აღნიშნულ დაწესებულებაში განთავსებულ მსჯავრდებულებს სახალხო დამცველის რწმუნებულებისათვის არაერთხელ მიუწოდებიათ ინფორმაცია ადმინისტრაციის მხრიდან უხეშ დამოკიდებულებაზე. აღნიშნული დასტურდება არამარტო მსჯავრდებულების გადმოცემით, არამედ თავად სახალხო დამცველის რწმუნებულების დაკვირვებითაც – მათთან საუბარში დაწესებულების თანამშრომლები აგდებით და უხეშად მოიხსენიებენ მსჯავრდებულებს და ამბობენ, რომ მათ დაიმსახურეს მძიმე პირობებში არსებობა. ქ.ქუთაისის N2 მკაცრი და საპყრობილის რეჟიმის დაწესებულებაში, ხონის N9 საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში, მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებაში, გეგუთის N8 საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში

რეკომენდაციები

განთავსებული პატიმრებიც აღნიშნავენ, რომ დაწესებულების თანამშრომლები მათ გულგრილად და უხეშად ექცევიან.

სასჯელაღსრულების სისტემის ნორმალური ფუნქციონირებისთვის და პატიმართა რესოციალიზაციისთვის განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს სასჯელაღსრულების ადმინისტრაციაში მომუშავე პერსონალის პროფესიონალიზმს და მათ დამოკიდებულებას პატიმართა მიმართ. პერსონალი უნდა იცნობდეს როგორც საქართველოს კანონმდებლობას, ასევე საერთაშორისო სტანდარტებს, რაც მათ საშუალებას მისცემს, ჰქონდეთ წარმოდგენა, რა წესებით და სტანდარტებით უნდა იხელმძღვანელონ.

„პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას მოსამსახურე ატარებს სამსახურებრივ ფორმას.“ სახალხო დამცველის აპარატის წერილობით შეკითხვაზე სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან მივიღეთ პასუხი, რომ ყველა დაწესებულების თანამშრომლები ატარებენ სამსახურებრივ ფორმას, თუმცა მონიტორინგის დროს აღმოჩნდა, რომ თანამშრომელთა უდიდესი ნაწილი სამსახურებრივი მოვალეობის დროს სამოქალაქო ტანსაცმელშია. გამონაკლისს წარმოადგენენ N8 საპყრობილის თანამშრომლები.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტს – უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებების თანამშრომლების მიერ სამსახურებრივი ფორმის ტარება.

„პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის XIII თავი ეძღვნება სოციალურ სამსახურს, რომლის „მიზანია დახმარება გაუწიოს მსჯავრდებულებს შეინარჩუნონ და დაამყარონ საზოგადოებასთან სოციალურად, სამართლებრივად და ზნეობრივად გამართლებული კონტაქტები, გადაჭრან პირადი თუ ოჯახური პრობლემები. სამსახური ხელს უწყობს მსჯავრდებულთა მართლშეგნების ამაღლებას, მათ ურთიერთობას საზოგადოებრიობის წარმომადგენლებთან, რომელთაც შეუძლიათ დაეხმარონ მსჯავრდებულებს გათავისუფლების შემდეგ ცხოვრების პირობების მოწყობაში.“¹⁰ იმავე კანონის მიხედვით, ყოველ სასჯელაღსრულების დაწესებულებას ჰყავს სოციალური მუშაკი, რომელიც ახორციელებს ზემოაღნიშნულ ფუნქციებს. სამწუხაროდ, სოციალურ მუშაკს თანამდებობაზე ნიშნავს და ათავისუფლებს დაწესებულების დირექტორი, რაც ხშირად აისახება სოციალური მუშაკების დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის ხარისხზე.

¹⁰ საქართველოს კანონი „პატიმრობის შესახებ“, მუხლი 57, პუნქტი 1.

რეკომენდაციები

გარდა ამისა, ზოგიერთ დაწესებულებაში სოციალური მუშაკების არსებობა მხოლოდ ფორმალურ სახეს ატარებს და მსჯავრდებულებმა ხშირად არც იციან, ვინ ასრულებს ამ ფუნქციას. იყო შემთხვევები, როდესაც მსჯავრდებულებმა შიმშილობაც კი დაიწყეს სოციალურ მუშაკთან შეხვედრის მოთხოვნით. ხშირად სოციალური მუშაკის პროფესიონალიზმის დონეც საკმაოდ დაბალია, რაც არ აძლევს მას საშუალებას, კვალიფიციური დახმარება გაუწიოს პატიმარს.

სახალხო დამცველს მიაჩნია, რომ სასჯელაღსრულების სისტემისათვის სოციალური მუშაკის ინსტიტუტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია და მისი სწორი ფუნქციონირება განაპირობებს პატიმართა მიერ თავიანთი უფლებების ცოდნას და ამ უფლებების დაცვის ერთგვარი გარანტიაც კი იქნება. სწორედ ამის გამო აუცილებელია, სოციალური მუშაკებისთვის შეიქმნას მისი დამოუკიდებლობისთვის საჭირო გარანტიები. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს სოციალური მუშაკების პროფესიული დონის ამაღლებასაც.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, გაატაროს შესაბამისი ღონისძიებები სოციალური მუშაკების დამოუკიდებლობის გარანტიების შექმნისა და მათი პროფესიული დონის ამაღლების მიზნით.

პატიმრებთან მოპყრობის მინიმალური სტანდარტული წესები მიზნად ისახავს პენიტენციურ დაწესებულებათა სანიმუშო სისტემის აღწერას. მათი ამოცანაა, რომ თანამედროვე აზროვნებისა და დღესდღეობით არსებულ ყველაზე დამაკმაყოფილებელ სისტემათა ძირითადი ელემენტების საფუძველზე წარმოაჩინოს ის, რაც პატიმრებთან მოპყრობის საკითხში საყოველთაოდ აღიარებულია სწორად და პრინციპულად.

აღნიშნული წესების თანახმად, პერსონალი უნდა იყოს საკმაოდ განათლებული და განვითარებული.¹¹ სამუშაოზე მიღებამდე ციხის პერსონალი უნდა მომზადდეს როგორც ზოგადი, ასევე კონკრეტული ვალდებულებების შესასრულებლად, რის შემდეგაც მან უნდა ჩააბაროს გამოცდები თეორიულ და პრაქტიკულ საკითხებში.¹² მუშაობის დაწყების შემდეგ და დაწესებულებაში თანამშრომლობის მთელი პერიოდის განმავლობაში პენიტენციური სისტემის თანამშრომლებმა უნდა შეინარჩუნონ და აიმაღლონ კვალიფიკაცია და დროის ხელსაყრელ შუალედებში, სამუშაო ადგილიდან

¹¹ წესი 47 (1)

¹² წესი 47 (2)

რეკომენდაციები

მოწყვეტის გარეშე გაიარონ მოსამზადებელი კურსები.¹³ ციხის ყველა თანამშრომელი უნდა იქცეოდეს ისე, რომ სამაგალითო იყოს პატიმრებისათვის და დაიმსახუროს მათი პატივისცემა.¹⁴

ევროპული ციხის წესების მიხედვით,¹⁵ სასჯელაღსრულების დაწესებულებების პერსონალს უნდა ჰქონდეს საკმარისი კვალიფიკაცია და განათლება, თუმცა, გამომდინარე იქიდან, რომ თანამშრომლების შესახებ ინფორმაცია კონფიდენციალურია, აღნიშნულის გადამოწმება შეუძლებელი ხდება. აქედან გამომდინარე, დღესდღეობით, სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანამშრომელთა კვალიფიკაციაზე მსჯელობა პრევენციის ჯგუფის წევრებს მხოლოდ პატიმრების განცხადებებზე და მონიტორინგის დროს საკუთარ დაკვირვებებზე დაყრდნობით შეუძლიათ, რითიც აბსოლუტურად სარწმუნო სურათის მიღება შეუძლებელია.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს – უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებების თანამშრომელთა კვალიფიკაციის მინიმალური სტანდარტების ჩამოყალიბება, მათი კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით რეგულარული სასწავლო პროგრამებისა და ტრენინგების ჩატარება და თანამშრომლების პროფესიული უნარ-ჩვევების რეგულარული კონტროლი.

გარდა ყოველივე ზემოაღნიშნულისა, მნიშვნელოვანია იმის გააზრებაც, რომ სასჯელაღსრულების დაწესებულებების თანამშრომლებს, თავის მხრივ, საკმაოდ მძიმე პირობებში უწევთ მუშაობა. რომ არაფერი ვთქვათ თავად სამუშაოს სპეციფიკურობაზე, მათ საკმაოდ დამაბული შრომის გრაფიკი და დაბალი ხელფასები აქვთ. აქედან გამომდინარე, არსებობს რისკი, რომ მათი მძიმე სოციალური მდგომარეობა, გადაღლილობა და ა.შ. აისახება მათ დამოკიდებულებაზე პატიმრების მიმართ. ეს განსაკუთრებით შეეხებათ რიგით თანამშრომლებს.

¹³ წესი 47 (3)

¹⁴ წესი 48

¹⁵ წესი 8: „ციხის პერსონალი ახორციელებს მნიშვნელოვან საზოგადოებრივ სამსახურს და მათი დასაქმება, პროფესიული მომზადება და მუშაობის პირობები უნდა აძლევდეს მათ საშუალებას, პატიმრებზე ზრუნვის მაღალი სტანდარტები შეინარჩუნონ.“ წესი 76: „ციხის თანამშრომლები უნდა იყვნენ სათანადოდ შერჩეულნი და გაწვრთნილნი, ორივე, როგორც საწყის, ასევე შემდგომ სტადიაზე. თანამშრომლებს უნდა გააჩნდეთ მუშაკების შესაბამისი ანაზღაურება და ჰქონდეთ ისეთი სტატუსი, რომელსაც სამოქალაქო საზოგადოება პატივს სცემს.“

რეკომენდაციები

სწორედ ზემოაღნიშნულის გამო სახალხო დამცველს მნიშვნელოვნად მიაჩნია სასჯელაღსრულების დაწესებულებების თანამშრომლების სოციალური და შრომითი გარანტიების გაუმჯობესება, რაზეც, გაზრდილი ბიუჯეტის პირობებში, აუცილებლად უნდა იზრუნოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტრომ.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანამშრომელთა სოციალური და შრომითი გარანტიების გაუმჯობესება.

II. საქართველოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში 2009 წლის აგვისტოსთვის არსებული მდგომარეობა

ა. ჯანდაცვა სასჯელაღსრულების სისტემაში

2009 წლის პირველ ნახევარში საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტში ჩატარებული მონიტორინგის დროს განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდა ჯანმრთელობის დაცვის საკითხებზე და ამ მხრივ პენიტენციურ სისტემაში შექმნილ მდგომარეობაზე. სამედიცინო მონიტორინგის მეთოდოლოგია შემუშავდა საერთაშორისო დოკუმენტებზე დაყრდნობით, ეროვნული სტანდარტების მხედველობაში მიღებით. შემოწმებულ იქნა ის ძირითადი პრინციპები, რომელიც უნდა იქნეს დაცული ციხეთა სამედიცინო სამსახურის სისტემაში:

- სამედიცინო მომსახურებაზე ხელმისაწვდომობა მსჯავრდებულთათვის, რაც გულისხმობს, ძირითადად, ექიმთან შეუზღუდავი კონტაქტის უფლებას;
- ეკვივალენტური სამედიცინო დახმარების გაწევა, რაც გულისხმობს ადეკვატურ სამედიცინო მომსახურებას, რომელიც უნდა შეესაბამებოდეს სახელმწიფოში არსებულ ზოგადად სამედიცინო მომსახურებს სტანდარტებს;
- პაციენტის თანხმობა და კონფიდენციალობა, რაც, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს პაციენტის ან გამოსაკვლევი პირის ინფორმირებულ თანხმობას

რეკომენდაციები

ნებისმიერ სამედიცინო მანიპულაციაზე, ასევე პაციენტის ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის სრულ კონფიდენციალობას;

- პროფილაქტიკური მუშაობა, რაც ძირითადად მოიცავს სამედიცინო პერსონალის პასუხისმგებლობას არა მარტო მკურნალობაზე, არამედ სოციალურ და პროფილაქტიკურ დახმარებაზეც;
- ჰუმანიტარული თანადგომა, რაც გულისხმობს სპეციალური პრინციპების დაცვას, განსაკუთრებით მოწყვლად თავისუფლებააღკვეთილ პირთა მიმართ;
- ექიმთა პროფესიული დამოუკიდებლობა და პროფესიული კომპეტენტურობა, რაც გულისხმობს სამედიცინო პერსონალის ძირითად უფლება-მოვალეობებს თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში, ასევე მათ კომპეტენტურობასა და პროფესიულ დამოუკიდებლობას.

გარდა ამისა, გასული წლების მსგავსად შესწავლილ იქნა სიკვდილობა და მასზე მოქმედი ფაქტორები, რომლებიც საშუალებას გვაძლევს, პირდაპირ ვიმსჯელოთ ჯანდაცვის სისტემის მოქმედების პარამეტრებსა და ეფექტურობაზე ციხეებში.

სამედიცინო პერსონალი

მონიტორინგის შედეგად აღმოჩნდა, რომ საქართველოს პენიტენციური სისტემის დაწესებულებებში (გარდა სამკურნალო დაწესებულებებისა) დასაქმებულია სულ 74 დამოუკიდებელი საექიმო საქმიანობის სუბიექტი. გადა ამისა, 12 ექიმი მუშაობს ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა და პაციენტთა სამკურნალო დაწესებულებაში, ხოლო 62 ექიმი - მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებაში. ყველა დაწესებულებაში ერთად მუშაობს 11 სტომატოლოგი. გარდა ამისა, თითო-თითო სტომატოლოგი მუშაობს დასავლეთის და აღმოსავლეთის ექიმ-კონსულტანტთა ჯგუფებში. ექიმთა გადანაწილება არათანაბარი და არაპროპორციულია. დაწესებულებათა ერთ ნაწილში საერთოდ არ არის ესა-თუ ის სპეციალისტი, მაშინ, როცა სხვა დაწესებულებებში რამდენიმე შეიძლება იყოს. 18-დან 8 დაწესებულებას სტომატოლოგი საერთოდ არ ჰყავს. გარდა მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებისა, არცერთ პენიტენციურ დაწესებულებაში არ არის დასაქმებული ფსიქიატრი. მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებაში მუშაობს სულ 3 ფსიქიატრი. 2 ფსიქიატრი მუშაობს ასევე აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოების ექიმ-კონსულტანტთა ჯგუფებში. ამდენად, 20.000-მდე

რეკომენდაციები

პაციმარს სულ ემსახურება 5 ექიმი ფსიქიატრი და მსჯავრდებულთა და პაციმართა სამკურნალო დაწესებულებაში არსებული 39 ფსიქიატრიული საწოლი. აღნიშნულ სერვისს აბსოლუტურად მოკლებულნი არიან ქალი პაციმრები, ვინაიდან პენიტენციურ სისტემაში არ არსებობს ქალთა სტაციონარი, ხოლო ამ კატეგორიის პაციმართა გაყვანა სამოქალაქო ტიპის ფსიქიატრიულ დაწესებულებებში არ ხდება. პენიტენციური სისტემის დაწესებულებებში სულ დასაქმებულია 172 ექთანი, მათგან 66 (38%) მუშაობს მსჯავრდებულთა და პაციმართა სამკურნალო დაწესებულებაში. რაც შეეხება ფარმაცევტს/პროვიზორს, პენიტენციურ სისტემაში მუშაობს 17 სპეციალისტი, ხოლო 3 დაწესებულებაში საერთოდ არ მუშაობს არც ფარმაცევტი და არც პროვიზორი – ისედაც მწირე სამედიცინო რესურსი არათანაბრადაა გადანაწილებული, რაც ამწვავებს სამედიცინო მომსახურებაზე ხელმისაწვდომობის პრობლემას.

სამედიცინო პერსონალი, მათ შორის, მთავარი ექიმები, საერთოდ არ ან მინიმალურ დონეზე იცნობენ ჯანდაცვის კანონმდებლობას და პენიტენციური ჯანდაცვის მარეგულირებელ დოკუმენტაციას. ექიმთა აბსოლუტურ უმრავლესობას საანგარიშო პერიოდში არ აქვს გავლილი რაიმე პროფესიული ტრენინგი ან უწყვეტი სამედიცინო განათლების პროგრამა, რაც ექიმთა კვალიფიკაციის ამაღლების შესაძლებლობას მკვეთრად ზღუდავს.

სანიტარიულ-ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობის კონტროლი, ექიმთა დიდი ნაწილის ღრმა რწმენით, მათ მოვალეობაში არ შედის. კონტრაქტორი ორგანიზაციები, რომლებსაც ხელშეკრულება დადებული აქვთ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტთან, აწარმოებენ დერატიზაციას და დეზინსექციას. ექიმმა ხშირად არც იცის, რას აკეთებენ ამ ორგანიზაციათა წარმომადგენლები და არ თანამშრომლობენ მათთან. ექიმთა გარკვეულ ნაწილს საერთოდ არ აქვს წარმოდგენა სანიტარიულ-ეპიდემიოლოგიური სტანდარტების შესახებ.

სამედიცინო პერსონალი დღემდე იმყოფება სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის დაქვემდებარებაში, რის გამოც მკვეთრადაა შეზღუდული ექიმთა ავტონომია და პროფესიული დამოუკიდებლობა. აღნიშნული საკითხის მოგვარება საასწრაფოდ უნდა დადგეს დღის წესრიგში. ექიმები, რომლებიც მუშაობენ რისკის ზონებში, ხშირად აწყდებიან წინააღმდეგობებს, უხეშადაა დარღვეული მათი სოციალური და სამართლებრივი უფლებები, რის გამოც, ხშირ შემთხვევაში, ისინი უძღვრებიან არიან, გაუმკლავდნენ არსებულ პრობლემებს.

რეკომენდაციები

სამწუხაროდ, სასჯელადსრულების დაწესებულებებში კვლავ გრძელდება მანკიერი პრაქტიკა, როდესაც ექიმი მონაწილეობს პაციენტის დასჯაში. აღნიშნულს კრძალავს საქართველოს კანონი „საექიმო საქმიანობის შესახებ“ და სამედიცინო ეთიკის პრინციპები. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენს მიერ წარსულში არაერთი რეკომენდაცია იქნა გაცემული ამასთან დაკავშირებით, დაწესებულებების დირექტორები კვლავ ითხოვენ ექიმისაგან, ხელი მოაწეროს ცნობას ან სხვა რაიმე დოკუმენტს და ამით მოახდინოს პაციენტის კარცერში მოთავსების სანქცირება. აღსანიშნავია ისიც, რომ ჩვენს მიერ გაცემული რეკომენდაციების შესაბამისად, რამდენიმე დაწესებულებაში მსგავსი პრაქტიკა შეწყდა.

არასათანადო მკურნალობა

პენიტენციური სისტემის დაწესებულებებში ერთ-ერთ ძირითად პრობლემას წარმოადგენს ტუბერკულოზი. მიუხედავად წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის მიერ გაწეული დახმარებისა, ამ მხრივ სისტემაში საგანგაშო სიტუაციაა შექმნილი. თუ გადავხედავთ სიკვდილობის სპექტრს, 2009 წლის პირველ ნახევარში გარდაცვლილ პაციენტთა დიდ უმრავლესობაში სიკვდილის მიზეზი იყო ტუბერკულოზი. 1218 ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტია რეგისტრირებული სასჯელადსრულების დაწესებულებებში. მათ შორის 679 მკურნალობს ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებაში, ხოლო 204 - მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებაში, 335 პაციენტი იმყოფება სხვადასხვა დაწესებულებებში. „DOTS“ პროგრამაში ჩართულია 204 პაციენტი, „DOTS+“ მკურნალობის სქემაში კი სულ 4 პაციენტი. გარდაცვლილ პაციენტთა სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზების განხილვის, ასევე არსებული სამედიცინო დოკუმენტაციის გადახედვის და პაციენტთა სპექტრის გათვალისწინებით სერიოზული სისტემური პრობლემა არსებობს, რაც განპირობებულია როგორც პატიმართა ყოფითი ელემენტების, ისე სამედიცინო მომსახურების ტოტალური კრიზისით.

პენიტენციური ჯანდაცვის საკითხებში ცალკე უნდა გამოიყოს ვირუსული ჰეპატიტების პრობლემატიკა. საანგარიშო პერიოდში, პენიტენციური სისტემის დაწესებულებათა ნაწილში (6 დაწესებულება), ვირუსული ჰეპატიტების რეგისტრაციას საერთოდ არანაირ ყურადღებას არ აქცევენ, ხოლო დანარჩენ დაწესებულებებში სულ რეგისტრირებულია ვირუსული ჰეპატიტით დაავადებული 290 პაციენტი. ადგილობრივ ექიმებთან გასაუბრებით ირკვევა, რომ პრობლემა გაცილებით უფრო ღრმაა, ვიდრე მხოლოდ სტატისტიკური მონაცემები აჩვენებს. ჰეპატიტის ტოტალური სკრინინგის შემთხვევაში

რეკომენდაციები

პაციენტთა დაახლოებით 40-60% შესაძლოა აღმოაჩნდეს რომელიმე ვირუსული ჰეპატიტის მარკერი სისხლში.

სანუგეშო შედეგებს არც გარდაცვლილ პაციენტთა სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნების განხილვა იძლევა. გარდაცვლილ პაციენტთა დიდ ნაწილს მორფოლოგიურად დადგენილი აქვს ღვიძლის ამა თუ იმ ხარისხის დაზიანება მარტივი მორფოლოგიური ცვლილებებიდან ციროზის შორს წასულ ფორმამდე. გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში და ქალთა და არასრულწლოვანთა №5 დაწესებულებებში მყოფ არასრულწლოვან პატიმართა შორის ჰეპატიტის ერთეული შემთხვევებია დაფიქსირებული. გარდა ამისა, მხედველობაშია მისაღები ციხეებში შექმნილი სანიტარიული პირობები, სტომატოლოგიური დახმარების და ინვაზიური მანიპულაციების დროს ასეპტიკის პირობების დაუცველობა, სტერილიზაციის ჩატარების არსებული პრაქტიკა და ა.შ. ასეთი მდგომარეობის ფონზე, შეგვიძლია პირდაპირ ვთქვათ, რომ ჰეპატიტების გავრცელების ასეთი ფართო მასშტაბები სწორედ პენიტენციურ სისტემაში შექმნილი მდგომარეობით აიხსნება. აღნიშნული ტენდენცია არაერთხელ იქნა უკვე დადასტურებული სტრასბურგის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს საქმეებში საქართველოს წინააღმდეგ.

მიუხედავად საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის და საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრების ერთობლივი ბრძანებით დამტკიცებული ჰეპატიტებთან ბრძოლის სტრატეგიისა, რეალური ნაბიჯები ამ მხრივ კვლავ არ არის გადადგმული.

აივ ინფექცია/შიდსის გავრცელება პენიტენციურ სისტემაში ასევე საყურადღებო პარამეტრია. პენიტენციური სისტემის დაწესებულებათა ექიმების მიერ მოწოდებული ინფორმაციით, 2009 წლის პირველ ნახევარში პენიტენციურ სისტემაში რეგისტრირებულია 93 აივ ინფიცირებული პირი. სავარაუდოდ, გაცილებით უფრო მეტია ისეთი პირები, რომლებიც არ არიან რეგისტრირებულნი, ან რომლებმაც არ იციან საკუთარი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. შიდსის გავრცელების ტენდენციებზე მსჯელობისას გასათვალისწინებელია ის ფაქტორები, რომლებიც უკვე აღვნიშნეთ ვირუსულ ჰეპატიტებთან მიმართებაში. შიდსით დაავადებულ პატიმართა იზოლირება სამედიცინო ნიშნით არ ხდება, თუმცა დისკრიმინაცია აშკარაა, თუ გავითვალისწინებთ სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის დამოკიდებულებას შიდსით დაავადებულ გარდაცვლილ პატიმართა მიმართ. ისევე, როგორც წინა წლებში,

რეკომენდაციები

2009 წლის პირველ ნახევარშიც გრძელდება სამარცხვინო ტენდენცია, როდესაც ექსპერტი უარს ამბობს შიდსით გარდაცვლილის გვამის გაკვეთაზე იმ მოსაზრებით, რომ არ არსებობს უსაფრთხოების რეკომენდაციები და გარანტიები.

სხვა უპირატესად გავრცელებული დაავადებებიდან აუცილებელია, აღინიშნოს შაქრიანი დიაბეტი. ამ დიაგნოზით სულ რეგისტრირებულია 154 პირი. საგანგაშოა ის გარემოება, რომ შაქრიანი დიაბეტით დაავადებულ პაციენტთათვის არ არსებობს სამკურნალო კვების დაცვის შესაძლებლობა. ამ ფონზე ნებისმიერი ყველაზე სრულყოფილი სამკურნალო რეჟიმის პირობებშიც კი, ყველა სამედიცინო ღონისძიება არაპერსპექტიული და წარუმატებელია. საგანგაშოა ასევე ის ფაქტიც, რომ დიაბეტით დაავადებულ პაციენტთაგან მხოლოდ ერთეული შემთხვევები არსებობს, როდესაც პაციენტს ჩატარებული აქვს ენდოკრინოლოგის კონსულტაცია. სხვა შემთხვევებში დანიშნული მკურნალობა და რეჟიმი არ შეესაბამება თანამედროვე მოთხოვნებსა და პაციენტის ჯანმრთელობის ინტერესებს.

რაც შეეხება ბრონქულ ასთმას, აღნიშნული პრობლემა საქართველოს პენიტენციური სისტემის დაწესებულებებში ასევე მწვავე დგას. 100 პაციენტია რეგისტრირებული ბრონქული ასთმით. თითქმის არცერთი პაციენტი არ არის კონსულტირებული ექიმ ალერგოლოგის მიერ, რის გამოც პაციენტთათვის დანიშნული მკურნალობის ხარისხი შეუძლებელია, მაღალი იყოს. რეგისტრირებულია ასთმური სტატუსის არაერთი შემთხვევა. ამ მხრივ არ არის დარეგულირებული პატიმართა ჯანმრთელობის შესაბამისობა ადგილობრივ კლიმატთან. საქართველოს სახალხო დამცველის მიერ გაიცა არაერთი რეკომენდაცია პაციენტის დასავლეთ რეგიონიდან აღმოსავლეთში გადაყვანის თაობაზე. დამატებითი ფაქტორებიდან ასვე გასათვალისწინებელია გარემოს დაბინძურების პრობლემა. ამ მხრივ უპირველეს ყოვლისა უნდა აღინიშნოს მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებისა და თბილისის №8 საპყრობილის მიმდებარედ განთავსებულ ნაგავსაყრელზე არსებული წვა.

რაც შეეხება ეპილეფსიის გავრცელებას პატიმართა შორის, ამ მხრივ უნდა აღინიშნოს, რომ პენიტენციური სისტემის დაწესებულებებში ექიმების მიერ რეგისტრირებულია ეპილეფსიის 142 შემთხვევა. მათ შორის არიან პატიმრები გულყრების მძიმე ფორმებით. დაფიქსირებულია არაერთი შემთხვევა, როდესაც განვითარებულა ეპილეფსიური სტატუსი. ასეთ შემთხვევებში პრობლემის გადაწყვეტის ღონისძიებად რჩება სასწრაფო სამედიცინო დახმარების გამოძახება და პაციენტის გადაყვანა პენიტენციურ სამკურნალო დაწესებულებაში. მიუხედავად იმისა, რომ პაციენტთა ძირითადი ნაწილი კონსულტირებულია ნევროლოგის მიერ, ნევროლოგის ზედამხედველობა ამ

რეკომენდაციები

კონტინგენტზე არაადეკვატურია. შესაბამისად, ჩატარებული მკურნალობის ხარისხი არაა დამაკმაყოფილებელია. მარტივად რომ ითქვას, ეპილექსიით დაავადებულ პაციენტებს, რომელსაც ნევროპათოლოგი წელიწადში 1 ან 2-ჯერ ნახულობს, მიუხედავად იმისა, თუ როგორ მიმდინარეობს დაავადება, შეიძლება ითქვას, რომ პაციენტი კვალიფიციური მკურნალობის გარეშეა დატოვებული.

რაც შეეხება პაციენტთა მოძრაობას პენიტენციური სისტემის დაწესებულებებში სამედიცინო ჩვენების გამო, უნდა აღინიშნოს, რომ მსჯავრდებულთა და პაციენტთა სამკურნალო დაწესებულებაში სულ გადაყვანილია 1146 პაციენტი. ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა და პაციენტთა სამკურნალო დაწესებულებაში გადაყვანილია 640 პაციენტი. რაც შეეხება პაციენტთა გაყვანას სამოქალაქო ტიპის სამკურნალო დაწესებულებებში, ამ მიმართულებით შესაძლებლობები მაქსიმალურად შეზღუდულია და სულ საანგარიშო პერიოდში რეგისტრირებულია გაყვანის 104 შემთხვევა. აღნიშნულ მაჩვენებელში შედის როგორც სტაციონარული, ისე ამბულატორული გაყვანის შემთხვევები (პაციენტის გაყვანა ხდება რამდენიმე საათით). სამოქალაქო ტიპის სამკურნალო დაწესებულებებში გაყვანის შემთხვევებიდან თითქმის ნახევარი მოდის ქალთა და არასრულწლოვანთა №5 დაწესებულებაზე. დანარჩენი 17 საპატიმრო დაწესებულებიდან კი 50-მდე პატიამრია სულ გადაყვანილი როგორც ამბულატორულ, ისე სტაციონარულ სამედიცინო დახმარებაზე. აღნიშნული ტენდენცია იმიტია განპირობებული, რომ მსჯავრდებულთა და პაციენტთა სამკურნალო დაწესებულებაში არ არის ქალთა განყოფილება.

დაწესებულებათა დიდ ნაწილში ფართოდაა გავრცელებული ტილი, ბალნინჯო, რწყილი. პაციენტებს აქვთ მუნი და სხვა გადამდები დაავადებები, რომელთა შემცირება და მომატება სეზონურ - ტალღურ ხასიათს ატარებს. ემოციური დამაბულობის, დეპრესიის ან თვითმკვლელობის მცდელობის შემთხვევებში ფსიქიატრი და ფსიქოლოგი, როგორც წესი, არ ერთვებიან საქმეში. ამის მიზეზი, უმეტეს შემთხვევაში, არის ამ სპეციალისტთა საერთოდ არარსებობა. ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გადაჭრით შეიძლება ითქვას, რომ პენიტენციურ დაწესებულებებში ფსიქიკური ჯანმრთელობის საკითხები უკვე კარგა ხანია, მკვეთრად გასცდა კრიზისის და საგანგაშო მდგომარეობის ნიშნულს.

რეკომენდაციები

განსაკუთრებული კატეგორიის პატიმართა უფლებების იგნორირება

პატიმართა განსაკუთრებული კატეგორიების მიმართ არ არსებობს ადეკვატური მიდგომა. ქალები და არასრულწლოვანი პატიმრები ზოგან იმყოფებიან შეუსაბამო პირობებში. უხეშად ირღვევა ასევე ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე თავისუფლებადაღკვეთილ პირთა უფლებები. უმრავლეს შემთხვევებში მათ მიმართ არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტები ვლინდება, რაც დაუყოვნებლივ აღსაკვეთია. არასათანადო ყურადღება ექცევა ასევე წამალდამოკიდებულების მქონე პირებს. რამდენიმე დაწესებულების გარდა ნარკოლოგიის კონსულტაცია ფაქტობრივად ყველგან ხელმიუწვდომელია. გადამდები და საშიში ინფექციური დაავადებების მქონე პატიმართა მიმართ არ არსებობს ერთიანი უნიფიცირებული მიდგომა და მოპყრობა. არსებობს დისკრიმინაციის ფაქტებიც, ასევე შემთხვევები, როდესაც ეპიდემიოლოგიური ფაქტორების აშკარა იგნორირებით საფრთხე ექმნება სხვა პატიმართა და საპყრობილის თანამშრომელთა ჯანმრთელობასაც.

საქართველოს პენიტენციური სისტემის დაწესებულებებში საკმაოდ დიდი რაოდენობით არიან ისეთი პირები, რომელთათვისაც შეუთავსებელია ხანგრძლივი პატიმრობა. არ არსებობს ასეთ პატიმართათვის სპეციალური მოვლის პირობები, კვალიფიციური პერსონალი და ადეკვატური საშუალებები. მათი ყოფნა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში უნდა განვიხილოთ, როგორც არაჰუმანური მოპყრობის ნათელი მაგალითები.

წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პირთა ჯანმრთელობის სპეციფიკური საკითხები არ არის სათანადოდ გათვალისწინებული. დაზიანებების მქონე პატიმრებს თითქმის არასოდეს უტარდებათ სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზა. მათ მიერ დასახელებული ექიმის შემოყვანა არ არის ნებადართული ან უკავშირდება ხანგრძლივ პროცედურებს, რის გამოც უხეშად ირღვევა პაციენტის უფლება ჯანმრთელობაზე.

პაციენტთა უფლებების ხელყოფის სხვა შემთხვევები

ყველა დაწესებულების სამედიცინო პერსონალი აღნიშნავს, რომ ყველა პატიმარი მოწმდება დაწესებულებაში შესვლისთანავე, თუმცა მონიტორინგის დროს აღმოჩნდა, რომ შემთხვევათა უმრავლესობაში შემოწმებას მხოლოდ ფორმალური ხასიათი აქვს და იგი არ შეესაბამება კანონით მოთხოვნილ სავალდებულო კრიტერიუმებს. პაციენტთა შემოწმებას შემთხვევათა აბსოლუტურ უმრავლესობაში ესწრება საპყრობილის თანამშრომელი მორიგე ოფიცერი ან კონტროლიორი. მსგავსი ტენდენცია

რეკომენდაციები

შენარჩუნებულია პაციენტის ექიმთან კონტაქტის ნებისმიერი ფორმის დროს. უხეშად ირღვევა საექიმო საიდუმლოს, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და კონფიდენციალობის პრინციპი, რაც აბსოლუტურად დაუშვებელია.

პაციენტები ნაკლებად არიან ინფორმირებულნი საკუთარი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. მათი კომენტარი სამედიცინო დოკუმენტაციაში თითქმის არასდროს ფიქსირდება.

სასჯელაღსრულების სისტემის სამედიცინო ინფრასტრუქტურა

„პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, პენიტენციურ დაწესებულებას, სადაც 100-ზე მეტი პატიმარი იხდის სასჯელს, მოეთხოვება, ჰქონდეს სტაციონარი. 2009 წლის პირველი ნახევრის მონაცემებით, 18 დაწესებულებიდან სტაციონარი არ გააჩნია 5 დაწესებულებას. მათგან 3 დაწესებულებას ასეთი სტრუქტურა არც არასდროს ჰქონია, ხოლო 2 მათგანში სტაციონარი არ ფუნქციონირებს ხანგრძლივად მიმდინარე სარემონტო სამუშაოებთან დაკავშირებით. დაწესებულებათა ნაწილში არასამუშაო საათებსა და დასვენების დღეებში ექიმი არ მორიგეობს და კვალიფიციური სამედიცინო დახმარება ხელმიუწვდომელია.

სამედიცინო ნაწილების აღჭურვილობა საკმაოდ მწირია. არცერთ პანიტენციურ დაწესებულებას (გარდა მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებისა) არ გააჩნია გადაუდებელი სამედიცინო დახმარებისათვის საჭირო სამედიცინო აპარატურა და საგნები. სამედიცინო ინფრასტრუქტურა მოძველებული და მწყობრიდან გამოსულია. სამედიცინო ნაწილებში სანიტარიული და ჰიგიენური სტანდარტები ვერანაირ კრიტიკას ვერ უძლებს.

სამედიცინო დოკუმენტაციის წარმოების ხარვეზები

სამედიცინო დოკუმენტაცია იწარმოება არასტანდარტული ფორმით, არ შეესაბამება საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ მოწოდებულ დოკუმენტაციის ფორმებს, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მკურნალობის უწყვეტობისა და სამედიცინო მომსახურების ხარისხის უზრუნველსაყოფად.

სამედიცინო დოკუმენტაციის არქივი ბევრ დაწესებულებაში არ არსებობს. ბევრგან იგი ხელმისაწვდომია ნებისმიერი პირისათვის, რაც დაუშვებელია. ექიმებმა პრაქტიკულად

რეკომენდაციები

არ იციან, როგორ შეინახონ ან დაიცვან სამედიცინო დოკუმენტაცია პაციმრის გათავისუფლების ან სხვა დაწესებულებაში გადასვლის შემდეგ.

ექიმთა მიერ საკვების შემოწმების პროცედურა ატარებს მხოლოდ ფორმალურ ხასიათს. დაუჯერებელია, რომ 2009 წლის განმავლობაში არ ყოფილა ექიმის მიერ საკვების წუნდების არც ერთი ოფიციალურად დადასტურებული შემთხვევა, ეს იმ ფონზე, როდესაც პაციმრების დიდი ნაწილი (და მათ შორის ექიმთა უმრავლესობა პირად საუბრებში) ადასტურებს, საკვების დაბალ ხარისხს, და ხშირ შემთხვევაში უვარგისობას. აღნიშნულის გამო პაციმრებს ექმნებათ ჯანმრთელობის სერიოზული პრობლემებიც, რომელთა გადაწყვეტას შემდგომ ხშირ შემთხვევებში მედიკამენტური მკურნალობის დანიშვნით ცდილობენ.

დაწესებულებათა ნაწილში არ იწარმოება დაზიანებათა ჟურნალი, არ გააჩნიათ სტატისტიკა ციხეში გავრცელებული ნებისმიერი ძალადობის ფორმების შესახებ. აღნიშნული მიმართულება ძალიან მნიშვნელოვანია და დაუყოვნებლივ უნდა იქნეს გამოსწორებული. იქ, სადაც ასეთი ჟურნალი იწარმოება, ინფორმაციის დაფიქსირება არასრულყოფილი და აშკარად ტენდენციურია, რაც უხეშად არღვევს პაციმრის უფლებებს.

გარდაცვლილი პაციმრები

საქართველოს პენიტენციური სისტემის დაწესებულებებში 2009 წლის პირველ ნახევარში გარდაცვლილ პაციენტთა ზუსტი რაოდენობის შესახებ ოფიციალური ინფორმაცია ხელმიუწვდომელია. სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარის პირველი მოადგილის მიერ სახალხო დამცველისადმი 2009 წლის 15 ივლისს მოწერილი წერილით ირკვევა, რომ საანგარიშო პერიოდში სულ გარდაცვლილია 54 პაციმარი. მათგან 1 პაციენტი გარდაიცვალა ქუთაისის კლინიკურ საავადმყოფოში, 1 - სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს ფსიქიატრიულ სამსახურში, 3 - ტუბერკულოზის ეროვნულ ცენტრში, 2 - შიდსისა და კლინიკური იმუნოლოგიის ცენტრში, 1 - ლუდუშაურის სახ. ეროვნულ სამედიცინო ცენტრში, 3 - №2 დაწესებულებაში და 1 - №7 დაწესებულებაში (სულ 12 პაციენტი), ხოლო მსჯავრდებულთა და პაციმართა სამკურნალო დაწესებულებაში გარდაცვლილია 42 პაციენტი.

აღნიშნულ ინფორმაციას არ შეესაბამება რუსთავის №2 დაწესებულებაში მოწოდებული მონაცემები ლეტალობის 1 შემთხვევის შესახებ. ასევე შეუსაბამოებია ინფორმაცია,

რეკომენდაციები

რომელიც მოგვაწოდეს რუსთავის №6 საპრობილემო და თბილისის №3 დაწესებულებაში, სადაც გარდაცვლილია თითო-თითო პაციენტი. ქსნის №7 დაწესებულებაში ასევე გვაცნობეს 2 პაციენტის (და არა 1-ის, როგორც მითითებული იყო) გარდაცვალების შესახებ. 2 პაციენტის გარდაცვალების შესახებ გვაცნობეს ასევე გეგუთის №8 დაწესებულებაში. ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებაში გვაცნობეს ასევე 2 პატიმრის გარდაცვალების შესახებ, ხოლო თბილისის №8 საპრობილემო - 1 პატიმრის გარდაცვალების შესახებ. აღნიშნული მონაცემების შეჯერების შედეგად, მივდივართ დასკვნამდე, რომ 2009 წლის I ნახევარში პენიტენციური სისტემის დაწესებულებებში გარდაიცვალა არა 54 პატიმარი, როგორც ეს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტმა გვაცნობა, არამედ 62 პატიმარი. აღნიშნული სტატისტიკის დაზუსტება ვთხოვეთ სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნულ ბიუროს 2009 წლის 12 აგვისტოს გაგზავნილ წერილში. მიუხედავად ამისა, ბიურომ არათუ დაგვიზუსტა სტატისტიკა, არამედ საერთოდ არ მოგვაწოდა პასუხი კანონმდებლობით დადგენილ ვადაში. 2009 წლის 8 სექტემბერს კი, სახალხო დამცველის აპარატის თანამშრომლებს, რომლებიც მივიდნენ ბიუროში და მოსთხოვეს პასუხი გაგზავნილ წერილზე, გადმოგვეცა 45 გარდაცვლილი პატიმრის სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნა. დარჩენილი 9 გარდაცვლილი პატიმრის დასკვნების მოწოდებას უახლოეს მომავალში დაგვპირდნენ.

სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს მიერ მოწოდებული დასკვნების ანალიზის საფუძველზე, გარდაცვლილ პატიმართა დაახლოებით 63%-ს აღენიშნებოდა ფილტვების და ზოგიერთ შემთხვევაში, სხვა ორგანოების ტუბერკულოზი. გასული წლების მსგავსად, საანგარიშო პერიოდში ტუბერკულოზი კვლავ უნდა დასახელდეს პატიმართა სიკვდილობის №1 მიზეზად. ტუბერკულოზურ ცვლილებებს ფილტვში თან ერთვოდა 22% შემთხვევაში ტუბერკულოზური პნევმონია და პლევრიტი. თუმცა შემთხვევათა 9%-ში სიკვდილის უშუალო მიზეზად ექსპერტიზამ დაასახელა ბანალური პნევმონია (ფილტვების ანთება). საგანგაშოა, რომ 21-ე საუკუნეში ფილტვების ანთებით გამოწვეული სიკვდილობა კვლავ მაღალ მაჩვენებელს ინარჩუნებს და ამის შესახებ არაერთხელ გვქონდა საუბარი ჩვენს წინა ანგარიშებშიც. სიხშირით მეორე ადგილზე გამოდის ჰეპატიტი და ციროზი, რომელიც სიკვდილის მიზეზი გახდა შემთხვევათა 17%-ში. შემთხვევათა 9%-ში სიკვდილის მიზეზი გახდა პროფუზული სისხლდენა და მის ფონზე განვითარებული ჰემორაგიული შოკი. 7%-ში სიკვდილის მიზეზია თავის ტვინში სისხლის მიმოქცევის მწვავე მოშლა, რაც რამდენიმე შემთხვევაში განვითარდა თავის ტვინის სისხლდენის ანევრიზმების გახეთქვით, ეს უკანასკნელი კი ამოუცნობი დარჩა და შესაბამისად, ადეკვატური მკურნალობა არ იქნა ჩატარებული. შემთხვევათა 6%-ში სიკვდილის მიზეზი იყო მიოკარდიუმის მწვავე ინფარქტი. გარდაცვლილთა 7%

რეკომენდაციები

იყო აივ ინფიცირებული, რომელთა გვამები არ გაიკვეთა ზემოთ აღნიშნული მიზეზების გამო. 7% პაციენტთა გარდაცვალების მიზეზი იყო ავთვისებიანი სიმსივნეები. 6% შემთხვევაში – მენინგიტი. ერთი პაციენტი დაიღუპა პოსტოპერაციულ პერიოდში ნაკერების უკმარისობის გამო განვითარებული უნივერსალური პერიტონიტი და სეფსისით, ხოლო 1-მა პაციენტმა სიცოცხლე სუიციდით დაასრულა.

გარდაცვლილთა ასაკობრივი კატეგორიები წარმოდგენილია ცხრილში:

21-30	22%
31-40	19%
41-50	30%
51-60	20%
61-70	09%

პაციენტთა აბსოლუტური უმრავლესობა (77%) გარდაცვლილია სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებაში. დაახლოებით 10% გარდაცვლილია სასჯელაღსრულების სხვადასხვა დაწესებულებებში, ხოლო 13% გარდაიცვალა სხვადასხვა სამედიცინო დაწესებულებებში პენიტენციური სისტემის გარეთ.

წარმოდგენილი მონაცემების გათვალისწინებით, შესაძლებელია, შეგვექმნას ნათელი წარმოდგენა იმის შესახებ, რომ ბოლო წლებში პენიტენციური ჯანდაცვის სისტემა კვლავ იმყოფება ღრმა კრიზისის პირობებში, რასაც ასეულობით პატიმრის სიცოცხლე და ათასეულის ჯანმრთელობა ეწირება. ბოლო პერიოდში გამოვლენილი ნაკლოვანი მხარეები სისტემაში თითქმის ანალოგიურია, რაც დღის წესრიგში აყენებს პენიტენციური ჯანდაცვის სისტემის უმოკლეს შესაძლებელ დროში გადაცემას საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს დაქვემდებარებაში და ასევე მიზანშეწონილია, შეიქმნას ანტიკრიზისული ჯგუფი, რომელიც დაკომპლექტდება დარგის კვალიფიციური ექსპერტებითა და სპეციალისტებით.

რეკომენდაციები

ბ. არასათანადო მოპყრობა

საანგარიშო პერიოდში დაფიქსირდა არასათანადო მოპყრობის, პატიმრებზე ფიზიკური ანგარიშსწორების რამდენიმე შემთხვევა.

სახალხო დამცველის აპარატის მონიტორინგის ჯგუფის მიერ 2009 წლის I ნახევარში ჩატარებული მონიტორინგის შემდეგ ქუთაისის N2 დაწესებულების ადმინისტრაციამ სამაგალითოდ დასაჯა ის პატიმრები, რომლებიც სახალხო დამცველის რწმუნებულებს დაწესებულებაში არსებულ პრობლემებზე ესაუბრნენ. ისინი ე.წ. „ბოქსში“ ჩაიყვანეს, მუხლებამდე წყალში დააყენეს და ცემეს. მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, ცემის პროცესს დაწესებულების დირექტორი ხელმძღვანელობდა. არაერთი პატიმარი, რომლებსაც სახალხო დამცველის რწმუნებულებმა ახსნა–განმარტება ჩამოართვეს, საუბრობს მცირე გადაცდომის შემთხვევაში მათზე განხორციელებულ ფიზიკურ ანგარიშსწორებაზე.

იმის გათვალისწინებით, რომ ძალის უკანონო გამოყენება, ცემა, წამება და არასათანადო მოპყრობა ქუთაისის N2 სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანამშრომლებისთვის „ნორმად“ იქცა, 2009 წლის 28 აპრილს საქართველოს იუსტიციის მინისტრს სახალხო დამცველმა მიმართა რეკომენდაციით, აღნიშნულ ფაქტებზე დაწყებულიყო წინასწარი გამოძიება სისხლის სამართლის კოდექსის 144³–ე მუხლით (დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა).

2009 წლის 8 ივნისს საქართველოს მთავარი პროკურატურიდან მივიღეთ პასუხი, სადაც აღნიშნულია, რომ 2009 წლის 11 მაისს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიულ საკითხთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის დასავლეთ სამმართველოში დაიწყო წინასწარი გამოძიება სს #073090235 საქმეზე დანაშაული გათვალისწინებული სსკ–ის 144³–ე მუხლის მეორე ნაწილის „ბ“, „გ“, „დ“ და „ე“ ქვეპუნქტებით. საქმეზე დაინიშნა სასამართლო–სამედიცინო ექსპერტიზები, დაიკითხა 70 პატიმარი და მსჯავრდებული, ამოღებული იქნა შესაბამისი დოკუმენტაცია.

აღსანიშნავია, რომ ქ.ქუთაისის N2 საპყრობილის და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულების დირექტორი აგრესიულად არის განწყობილი როგორც პატიმრების, ასევე საკუთარი თანამშრომლების მიმართაც. მონიტორინგის დროს, მისივე კაბინეტში, სახალხო დამცველის მონიტორინგის ჯგუფის წევრების თანდასწრებით, დაწესებულების თანამშრომლებს მიმართავდა უხეშად და შეურაცხყოფილად.

რეკომენდაციები

პატიმართა გადმოცემით, დაწესებულების ადმინისტრაცია მათ დასჯის მიზნით ხანგრძლივი დროით ათავსებს ე.წ. სასამართლოზე გამსვლელ პირთა მოსათავსებელ ოთახებში, რომელიც არის დაახლოებით 1 კვ.მ ფართის და სადაც მხოლოდ ერთი გრძელი ხის სკამი დგას. გარდა ამისა, მონიტორინგის ჯგუფის წევრებმა ნახეს ერთი პატიმარი, რომელიც მოთავსებული იყო კარცერში, სადაც ჩამოდიოდა წყალი და იატაკზე იდგა გუბე.

ქუთაისის N2 დაწესებულებაში პატიმრებთან არასათანადო მოპყრობის ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითია 2009 წლის ივლისში მომხდარი ინციდენტი, რომლის დროსაც დაწესებულებაში განთავსებულმა არასრულწლოვნებმა მიიღეს სხეულის დაზიანებები.

სასჯელალსრულების დეპარტამენტის 7 ივლისის ინფორმაციით, 2009 წლის 6 ივლისს ქუთაისის N2 საპყრობილეში სასამართლოს განჩინებით უკმაყოფილო შვიდმა არასრულწლოვანმა მსჯავრდებულმა დაარბია საკანი და დაამტვრია ინვენტარი. ინციდენტის დროს არავინ დაშავებულა. სახელმწიფო ქონების დაზიანების ფაქტზე მიმდინარეობს გამოძიება. მომხდარში მონაწილე შვიდივე მსჯავრდებული სასჯელალსრულების დეპარტამენტის გადაწყვეტილებით თბილისში ქალთა და არასრულწლოვანთა საერთო და საპყრობილის რეჟიმის დაწესებულებაში გადაიყვანეს.

სახალხო დამცველის რწმუნებულები ინფორმაციის შეტყობისთანავე, 7 ივლისს, ვითარების ადგილზე გასაცნობად, მივიდნენ ქუთაისის N2 საპყრობილისა და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში.

თავდაპირველად დაწესებულების დირექტორმა სახალხო დამცველის წარმომადგენლებს უთხრა, რომ ინციდენტის გამო დაწესებულებაში 19 არასრულწლოვანიდან მხოლოდ 3-4 პატიმარი დატოვეს, ხოლო დანარჩენი სხვადასხვა საპყრობილეებში გადაიყვანეს. თუმცა შემდგომში გაირკვა, რომ რეალურად მხოლოდ 7 იყო გადაყვანილი, ხოლო ინციდენტის მონაწილე დანარჩენი 12 არასრულწლოვანი ადგილზე იმყოფებოდა.

სახალხო დამცველის რწმუნებულები შეხვდნენ არასრულწლოვან პატიმრებს. მათი ახსნა-განმარტებების თანახმად, 2009 წლის 6 ივლისს, 21.00 საათისათვის, კონტროლიორმა შენიშნა, რომ N102 საკნის გისოსიდან რკინის ჩხირები იყო გამოღებული და საკანში სარეჟიმო განყოფილების თანამშრომელი მიიყვანა. როგორც პატიმრები ამბობენ, საკნის გისოსში მათ ადრე ტელევიზორი ჰქონდათ ჩადგმული,

რეკომენდაციები

რომელიც გადასცეს გვერდით საკანს. შესაბამისად, სარკმელზე არსებული ჩხირებიც ადრე იყო მოშორებული.

სარეჟიმო განყოფილების დაახლოებით ხუთმა თანამშრომელმა საკანი შეამოწმა, თუმცა გისოსიდან გამოღებული ჩხირები ვერ იპოვა. დაახლოებით 20 წუთის შემდეგ სარეჟიმო განყოფილების თანამშრომლები საკანში სხვა თანამშრომლებთან ერთად დაბრუნდნენ და პატიმრები ე.წ. კარანტინის კორპუსში გადაიყვანეს. კორპუსის შესასვლელთან არასრულწლოვანი პატიმარი ლ. ლ. მეორე პატიმარს გაეხუმრა, რაზეც დაწესებულების თანამშრომელმა მას სახეში ხელი გაარტყა. ხმაურზე მობრუნებულმა პატიმრებმა დაინახეს, რომ ერთ-ერთ თანამშრომელს ლ. ლ. ხელით ეჭირა, ხოლო მეორე ურტყამდა. შემდეგ საპყრობილის თანამშრომლებმა ერთ-ერთი პატიმარი ძალით წაიყვანეს კედელთან და ყელზე ხელი წაუჭირეს.

პატიმრების ცემას დანარჩენი არასრულწლოვნების სიტყვიერი პროტესტი მოჰყვა. მათ ჯერ საკანში დაბრუნება, ხოლო შემდეგ უფროსთან შეხვედრა მოითხოვეს. საბოლოოდ არასრულწლოვნები საკანში დააბრუნეს, მაგრამ მათ პროტესტის ნიშნად ხმაური და კარებზე ბრაზუნი დაიწყეს. მათ მხარდასაჭერად ხმაური გვერდით საკნის პატიმრებმაც ატეხეს. ამის შემდეგ შეხვდათ მათ დაწესებულების უფროსი, რომელთანაც მომხდარის გამო უკმაყოფილება გამოთქვეს. პატიმრები აცხადებენ, რომ სიტყვიერი შეურაცხყოფა მხოლოდ იმ თანამშრომელს მიაყენეს, რომელიც მათ თანასაკნელებს სცემდა. დირექტორთან შეხვედრის შემდეგ არასრულწლოვნები დაწყნარდნენ და როგორც ამბობენ, რამდენიმემ დაიძინა კიდეც.

მიუხედავად იმისა, რომ უკვე ყველაფერი დაწყნარებული იყო, დაახლოებით ღამის 2 საათზე, საკნებში ნიღბიანი სპეცრაზმელები შევიდნენ და პატიმრებს გარეთ გამოსვლა მოსთხოვეს. არასრულწლოვნები ამბობდნენ, რომ თავდაცვის მიზნით ისინი თვითდაზიანებით იმუქრებოდნენ. ზოგიერთმა მათგანმა ხელიც გადაისერა. სამ საკანში განთავსებული არასრულწლოვნები დერეფანში გაიყვანეს, ხელები კედელზე დააწყობინეს და სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენეს. არასრულწლოვნებს სცემდნენ გაშლილი ხელით, სველი ცხვირსახოცით, ბოქლომით, არ აძლევდნენ განძრევის უფლებას. პატიმრები ამბობენ, რომ სპეცრაზმელები განსაკუთრებით N102 საკნის პატიმრებს გაუსწორდნენ, მათ შორის, ლ. ლ.-ს, რომელიც გონდაკარგული ძირს დაეცა. დერეფანში გამოყვანის შემდეგ სპეცრაზმელებმა 7 არასრულწლოვნის გვარი ამოიკითხეს და მათ განსაკუთრებით გაუსწორდნენ. როგორც პატიმრები ამბობენ, მათ კედელზე ხელებდაწყობილებმა დაახლოებით 5 საათი გაატარეს, განძრევის

რეკომენდაციები

შემთხვევაში მათ თავზე „დაშარდვით“ და ე.წ. „ქათმების“¹⁶ საკანში მოთავსებით ემუქრებოდნენ. შემდეგ არასრულწლოვნები ორჯერ გაატარეს ე.წ. „კორიდორში“, სადაც მათ საპყრობილის თანამშრომლები და სპეცრაზმელები ერთობლივად სცემდნენ და აფურთხებდნენ. შემდეგ ისინი კარანტინის კორპუსში გადაიყვანეს.

საკარანტინო კორპუსის სხვადასხვა საკანში მსხდარი არასრულწლოვანი პატიმრები აბსოლუტურად ერთნაირ ინფორმაციას იძლევიან ცემის მიზეზების, ფორმების და მეთოდების, ასევე ადგილის შესახებ.

პატიმრებს სხეულზე დაზიანებები აღენიშნებათ, ნაწილს არ აქვს ტანსაცმელი, ზოგმა გადაყვანისას ფეხსაცმელი დაკარგა. როგორც პატიმრები ამბობენ, საკნებიდან მათი გამოყვანა ვიდეოფირზეა ასახული.

აღსანიშნავია, რომ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მიერ ოფიციალურად გავრცელებული ინფორმაციით, ინციდენტის დროს არავინ დაშავებულა, რაც რეალობას მოკლებულია. სახალხო დამცველის აპარატის თანამშრომლების მიერ არასრულწლოვანთა ვიზუალური დათვალიერებისას აშკარა იყო, რომ ქუთაისის N2 საპყრობილისა და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში 7 ივლისის მდგომარეობით მყოფ 12 არასრულწლოვან პატიმარს სხვადასხვა სახისა და ზომის დაზიანებები აღენიშნებოდა.

7 ივლისს პატიმრებს შემოწმება ჩაუტარდათ (სავარაუდოდ სამედიცინო), რომელიც იყო ზედაპირული და რომლის დროსაც ფაქტიურად არ იქნა დაფიქსირებული, რა დაზიანებები აღენიშნებოდათ მათ სინამდვილეში. მათი ვიზუალური დათვალიერება უცნობმა მამაკაცმა განახორციელა, რომელმაც მხოლოდ მათი ბიოგრაფიული მონაცემები ჩაინიშნა. არასრულწლოვნების განმარტებით, დაზიანებების მიღების შემდეგ ისინი არც დაწესებულების ექიმს მოუწახულებია.

სახალხო დამცველის რწმუნებულები ასევე შეხვდნენ დაწესებულების ორ ინსპექტორს იმედა ჯანელიძეს და შოთა ქაჩიბაიას, რომლებმაც, დაწესებულების დირექტორის განმარტებით, მომხდარი ინციდენტის დროს მიიღეს დაზიანებები. ინსპექტორებმა სახალხო დამცველის რწმუნებულებთან თანამშრომლობისა და წერილობითი ახსნა-განმარტების მიცემისგან თავი შეიკავეს, თუმცა აჩვენეს დაზიანებები, რომლებიც აღენიშნებოდათ. კერძოდ, ჯანელიძეს მარცხენა ქვედა კიდურის წვივთან აღენიშნებოდა სამი წითელი წერტილი, ხოლო ქაჩიბაიას მარცხენა ქვედა კიდურის მუხლის თავზე

¹⁶ სექსუალური უმცირესობის წარმომადგენელი პატიმრები

რეკომენდაციები

ჰქონდა გადამძვრალი კანი და ასევე მარჯვენა ზედა კიდურის ხელის გულზე აღენიშნებოდა მცირე ზომის სიწითლე.

12 არასრულწლოვანი პაციმარი სახალხო დამცველის რწმუნებულებმა 8 ივლისსაც მოინახულეს. ერთ-ერთ საკანში განთავსებული არასრულწლოვანი პაციმრები მონახულებამდე რამდენიმე საათით ადრე ნაცემი აღმოჩნდნენ. როგორც ახსნა-განმარტებაში აღნიშნავენ, 8 ივლისს, დაახლოებით 11 საათზე, დაუმახეს კონტროლიორს, რადგან საკანში კანალიზაცია გაიჭედა. დაახლოებით ათ წუთში საკანში შემოვიდა ოთხი ადამიანი, რომლებმაც აიძულეს არასრულწლოვნები, ზურგით დამდგარიყვნენ და დაუწყეს ცემა. ამასთან ერთად აგინებდნენ და აფურთხებდნენ. ამის შემდეგ მაგიდიდან გადაუყარეს ყველაფერი და აიძულებდნენ, მოეწმინდათ იატაკი.

აშკარაა, რომ ქუთაისის N2 საპყრობილისა და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულების თანამშრომლებმა გამოიყენეს სრულიად შეუსაბამო ძალა, რაც შეიძლება შეფასდეს, როგორც არაადამიანური მოპყრობა – 4-5 საათის განმავლობაში ზურგსუკან თავზე ხელებდაწყობილ მდგომარეობაში დგომის იძულებით, წიხლებთან ერთად სველი ცხვირსახოცით და ბოქლომით ცემით და დამამცირებელი მოპყრობით, სახეში შეფურთხებით და არასრულწლოვანთა მისამართით უცენზურო და უშვერი სიტყვების გამოყენებით.

ცალკე აღსანიშნავია, რომ ერთი არასრულწლოვანი პაციმარი, დ. ბ. ინციდენტის შემდეგ სხვა არასრულწლოვნებისგან განაცალკევეს და ე.წ. „ბოქსში“ გადაიყვანეს, რომელიც არის მცირე ზომის, ბნელი, ნესტიანი, უჰაერო საკანი, სადაც არის სპეციფიკური სუნი, კედლები და ჭერი დაზიანებულია, ჩამოდის წყალი. 2,5 კვ. მეტრის საკანის ნახევარში 2 სანტიმეტრამდე წყალი დგას.

სახალხო დამცველმა საქართველოს მთავარ პროკურორს 2009 წლის 15 ივლისს ქუთაისის N2 დაწესებულებაში არასრულწლოვან პაციმრებთან არასათანადო მოპყრობის ფაქტის შესწავლის რეკომენდაციით მიმართა.

სახალხო დამცველს საქართველოს მთავარი პროკურატურიდან შეატყობინეს, რომ ქუთაისის N2 საპყრობილისა და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულების თანამშრომლების მიერ პაციმრებისათვის სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფის მიყენების სავარაუდო ფაქტთან დაკავშირებით, სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტის დასავლეთის სამმართველოში გამოძიება დაიწყო. საქმე აღძრულია სამსახურებრივი

რეკომენდაციები

უფლებამოსილების გადამეტების მუხლით (სისხლის სამართლის კოდექსის 333–მუხლის 1–ლი ნაწილი).

არასათანადო მოპყრობის მაგალითია, ასევე, გეგუთის N9 საერთო და მკაცრი რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მყოფი პატიმრის, ტრისტან ახრახადის საქმე.

სასჯელის მოხდის პერიოდში აღნიშნულ პატიმარს მოწენიძის სახ. იმერეთის სამხარეო კლინიკურ საავადმყოფოში ჩაუტარდა ორივე ქვედა კიდურის მაღალი ამპუტაცია. მონიტორინგის დროს პაციენტი იმყოფებოდა ხონის N9 საერთო და მკაცრი რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში. იგი განთავსებული იყო ე.წ. სამედიცინო ნაწილის ცალკე საკანში, სადაც არ იყო სველი წერტილი, კარი, ფანჯარა ბოლომდე არ იკეტებოდა, იყო ანტისანიტარია. ტრისტან ახრახადეს არ ჰქონდა პაციენტისათვის აუცილებელი და შესაფერისი სამედიცინო დანიშნულების ავეჯი და საგნები. იგი მუდმივად უმოძრაოდ იჯდა საწოლზე და დამოუკიდებლად ვერ გადაადგილდებოდა, ვერ იცავდა პირად ჰიგიენას. ადგილობრივი პერსონალის განმარტებით, მას ბუნებრივი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებაში ეხმარებოდა ერთ–ერთი პატიმარი, თუმცა ყოველი ასეთი აუცილებლობის შემთხვევაში პაციენტი ღრმად განიცდიდა თავის მდგომარეობას.

მსგავსი კატეგორიის პატიმრისთვის ამ დაწესებულებაში არ არსებობს სპეციალური მოვლის პირობები. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, რომ ადგილობრივი ექიმი უამრავ სირთულეებს აწყდება პაციენტის მკურნალობისა და მოვლის საკითხებში, განსაკუთრებით იმის გათვალისწინებით, რომ პაციენტის მოსავლელად არ არსებობს კვალიფიციური პერსონალი.

ზემოთ აღნიშნული გარემოებების და მოყვანილი არგუმენტების გამო სახალხო დამცველმა მიიჩნია, რომ პაციენტ ახრახადისათვის ხანგრძლივი პატიმრობა შეუთავსებელი იყო და 2009 წლის 13 აგვისტოს რეკომენდაციით მიმართა სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, უახლოეს პერიოდში უზრუნველყო პატიმარ ტრისტან ახრახადისთვის სახელმწიფო სასამართლო–სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარება მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესაფასებლად და ექსპერტიზის დასკვნის საფუძველზე აღედრა შუამდგომლობა შესაბამის სასამართლოში, რათა განხილული ყოფილიყო სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლების ან სასჯელის გადავადების საკითხი საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით. რეკომენდაციის პასუხად, სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის 2009 წლის 9 სექტემბრის წერილით სახალხო დამცველს ეცნობა, რომ მსჯავრდებული ტრისტან ახრახადე საქართველოს პრეზიდენტის მ/წლის 29 აგვისტოს N605

რეკომენდაციები

განკარგულებით შეწყალებულ იქნა და გათავისუფლდა სასჯელის შემდგომი მოხდისგან.

გ. რეჟიმის არასწორი განსაზღვრა

კანონმდებლობით განსაზღვრული პირობები

საქართველოს კანონის „პატიმრობის შესახებ“ 73-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების მიხედვით, „2. საერთო რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მსჯავრდებულთ დააბინავებენ საერთო საცხოვრებელში, თუ შინაგანაწესით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

3. მსჯავრდებულს, რომელიც სასჯელს იხდის საერთო რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულებაში, უფლება აქვს:

ა) თავისუფლად იაროს ამ დაწესებულების ტერიტორიაზე მისი შინაგანაწესით დადგენილი წესით;“.

იმავე კანონის 74-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების მიხედვით, „2. მკაცრი რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მსჯავრდებულთ ათავსებენ საერთო საცხოვრებელში, თუ შინაგანაწესით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

3. მსჯავრდებულს, რომელიც სასჯელს იხდის მკაცრი რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულებაში, უფლება აქვს თავისუფლად გადაადგილდეს ამ დაწესებულების ტერიტორიაზე მისი შინაგანაწესით დადგენილი წესით.“

იუსტიციის მინისტრის N365-ე და N366-ე ბრძანებები არეგულირებს მსჯავრდებულთა გადაადგილების წესს.

პრაქტიკა

სასჯელადსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2009 წლის 16 აპრილის N147 ბრძანებაში 2009 წლის 1 ივნისს შესული ცვლილების საფუძველზე რუსთავის N6 დაწესებულების რეჟიმი განისაზღვრა, როგორც საერთო, მკაცრი და საპრობილის. პრაქტიკაში, N6 დაწესებულებაში არ არის საერთო და მკაცრი რეჟიმის შესაბამისი ინფრასტრუქტურა და ყველა პატიმარი იმყოფება საპრობილის რეჟიმზე – მათ არ ეძლევათ საშუალება, თავისუფლად გადაადგილდნენ დაწესებულების ტერიტორიაზე, როგორც ამას განსაზღვრავს კანონი საერთო და მკაცრი რეჟიმებისთვის.

თბილისის N7 საპრობილედან მსჯავრდებულები, რომლებსაც განსაზღვრული აქვთ საერთო ან მკაცრი რეჟიმი, გადაჰყავთ რუსთავის N6 საპრობილეში. ითვლება, რომ ამით ისინი საპრობილის რეჟიმიდან გადადიან საერთო ან მკაცრ რეჟიმზე. პრაქტიკაში კი ისინი ისევ რჩებიან საპრობილის რეჟიმზე. აღნიშნულის მიზეზად უნდა დასახელდეს ის გარემოება, რომ N7 საპრობილეში ძირითადად განთავსებული არიან ე.წ. ქურდული სამყაროს წევრები. მიუხედავად იმისა, რომ კანონი არ ითვალისწინებს ამ კატეგორიის პატიმრებისათვის გამორჩეულად მკაცრ პირობებს, რეალურად ისინი სასჯელის უდიდეს ნაწილს საპრობილის რეჟიმზე იხდიან.

„პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 25-ე მუხლის მე-7 ნაწილის თანახმად, მსჯავრდებულის გადაყვანა საპრობილის რეჟიმზე დასაშვებია 1 წლამდე ვადით, ხოლო ამავე მუხლის მე-8 ნაწილის თანახმად, დეპარტამენტის თავმჯდომარეს შეუძლია, სასჯელაღსრულების დაწესებულების დირექტორის წარდგინებით, საპრობილის რეჟიმზე გადაყვანის 1 წლამდე ვადა გააგრძელოს კიდევ 1 წლამდე ვადით, რის შესახებაც ეცნობება სასჯელაღსრულების დაწესებულების კომისიას.¹⁷ სასჯელაღსრულების დაწესებულების დირექტორს შეუძლია, შესაბამისი წარდგინებით მიმართოს დეპარტამენტის თავმჯდომარეს იმ შემთხვევაშიც, თუ მსჯავრდებულს გაუგრძელეს რეჟიმის შეცვლის ვადა. თუმცა, სახალხო დამცველის რწმუნებულების დაკვირვებით, აღნიშნულ საპრობილეში ძირითადად იმყოფებიან ერთი და იგივე მსჯავრდებულები. მათი გადმოცემითაც, ისინი წლობით იმყოფებიან აღნიშნულ საპრობილეში და საპრობილის რეჟიმის გასვლის შემდეგ 2–3 დღით გადაჰყავთ სხვა რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში და შემდგომ ისევ აბრუნებენ N7 საპრობილეში. აღნიშნული პრობლემა საჭიროებს სიღრმისეულ შესწავლას.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, შეისწავლოს ზემოაღნიშნული ფაქტები და დადასტურების შემთხვევაში, მიიღოს კანონშესაბამისი ზომები.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, შესაბამისი ცვლილებები შეიტანოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2009 წლის 16 აპრილის N147 ბრძანებაში, რათა N6

¹⁷ უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენთვის დღემდე უცნობია კომისიისთვის შეტყობინების არსი, ვინაიდან კანონი არაფერს ამბობს იმის შესახებ, რა რეაგირება შეიძლება მოჰყვეს კომისიის მხრიდან ამგვარ შეტყობინებას. აღნიშნული კანონის ხარვეზად უნდა იქნეს მიჩნეული.

რეკომენდაციები

დაწესებულების დასახელებაში მითითებული რეჟიმები შეესაბამებოდეს რეალურად არსებულ მდგომარეობას.

დ. განსაკუთრებული კატეგორიის პატიმრები

ხანდაზმული პატიმრები

„პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 65–ე მუხლი სასჯელაღსრულების დაწესებულებიდან გათავისუფლების ერთ–ერთ საფუძვლად ხანდაზმულობის ასაკის (ქალები – 65 წლიდან, მამაკაცები – 70 წლიდან) მიღწევას ასახელებს.¹⁸

სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის 2009 წლის 7 აგვისტოს წერილის მიხედვით, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში იმ დროისთვის სასჯელს იხდიდა 71 ხანდაზმული მსჯავრდებული, მათგან 13 – ქალი. საანგარიშო პერიოდში არცერთი მსჯავრდებული არ გათავისუფლებულა ხანდაზმულობის ასაკის მიღწევის გამო.

იმავე კანონის 33–ე მუხლის მე–2 პუნქტის მიხედვით, ხანდაზმულებს, სხვა მსჯავრდებულებთან შედარებით, უნდა შეექმნათ გაუმჯობესებული საყოფაცხოვრებო და კვების პირობები. სახალხო დამცველის წერილობით შეკითხვაზე, რამდენად სარგებლობენ ხანდაზმული პატიმრები გაუმჯობესებული პირობებით, გვეცნობა, რომ „სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მხრიდან აუცილებლობიდან გამომდინარე ხდება ხანდაზმული მსჯავრდებულებისათვის გაუმჯობესებული საყოფაცხოვრებო პირობების შექმნა.“¹⁹ პასუხის ზოგადი ხასიათიდან გამომდინარე, უცნობია, კონკრეტულად რას გულისხმობს გაუმჯობესებული საყოფაცხოვრებო და კვების პირობები. სახალხო დამცველის წარმომადგენლების დაკვირვებით, ხანდაზმული პატიმრები იმყოფებიან სხვა პატიმრების იდენტურ პირობებში.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, კანონის შესაბამისად განსაზღვროს ხანდაზმული პატიმრების გაუმჯობესებული საყოფაცხოვრებო და კვების პირობები.

¹⁸ საქართველოს კანონის „პატიმრობის შესახებ“ 65–ე მუხლის 1–ლი პუნქტის „ვ“ ქვეპუნქტი.

¹⁹ 2009 წლის 27 აგვისტოს 10/9/4–13304 წერილი.

რეკომენდაციები

ქალი პატიმრები

სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარის 2009 წლის 21 აპრილის ბრძანების თანახმად, ქალი მსჯავრდებულების ნაწილი სასჯელს იხდის რუსთავის N1 საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში, ხოლო ნაწილი – თბილისის N5 დაწესებულებაში. მონიტორინგის დროს აღმოჩნდა, რომ ქუთაისის N2 საპყრობილის და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში, ბათუმის N3 საპყრობილეში და ზუგდიდის N4 საპყრობილეში ქალი მსჯავრდებულები კანონის დარღვევით იმყოფებიან მიუსჯელებთან ერთად და გაურკვეველი მიზეზების გამო მათი გადაყვანა მსჯავრდებულთათვის განკუთვნილ დაწესებულებებში ჭიანურდება. მონიტორინგის დროს ზუგდიდის N4 საპყრობილეში განთავსებული ქალი პატიმრები ასევე აღნიშნავდნენ, რომ პირადი ჰიგიენის ნივთებზე ხელი არ მიუწვდებოდათ.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, უზრუნველყოს ქალი მსჯავრდებულების განთავსება კანონმდებლობით გათვალისწინებულ საერთო რეჟიმის დაწესებულებაში და გააკონტროლოს ქალი პატიმრებისთვის აუცილებელი ჰიგიენური ნივთების ხელმისაწვდომობა ყველა იმ დაწესებულების მაღაზიაში, სადაც ქალი პატიმრები არიან განთავსებულნი.

არასრულწლოვანი პატიმრები

მიუხედავად სახალხო დამცველის არაერთი რეკომენდაციისა, საანგარიშო პერიოდში არასრულწლოვანი გოგონებისთვის კვლავაც არ არსებობდა განცალკევებული ინფრასტრუქტურა. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2007 წლის 10 იანვრის N6 ბრძანება ითვალისწინებს ქ.თბილისის ქალთა და არასრულწლოვანთა N5 საერთო და საპყრობილის რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მდებარეობითი სქესის არასრულწლოვან პატიმართა განყოფილების შექმნას, თუმცა მსგავსი განყოფილების არ არსებობის გამო არასრულწლოვანი გოგონები სრულწლოვნებთან ერთად იხდიდნენ სასჯელს ან, საკუთარი მოთხოვნის საფუძველზე, განთავსებულნი იყვნენ საპყრობილეში. აღნიშნული მდგომარეობის გამოსწორების მიზნით 2009 წლის მარტის თვეში სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, თუმცა საანგარიშო პერიოდში არ არსებობდა მსჯავრდებული გოგონებისთვის განკუთვნილი სპეციალური ინფრასტრუქტურა.

რეკომენდაციები

არასრულწლოვანი ვაჟები სასჯელს იხდიან ავჭალის არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში, თუმცა მონიტორინგის დროს აღმოჩნდა, რომ ქუთაისის N2 დაწესებულებაში რამდენიმე მათგანი განთავსებული იყო სრულწლოვან პატიმრებთან ერთად.

არასრულწლოვან განსასჯელთა განყოფილებები არის ასევე ბათუმის N3 და ზუგდიდის N4 საპყრობილეებში სრულწლოვან პატიმრებთან შედარებით გაუმჯობესებულ პირობებში.

უვალო თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებულები

მონიტორინგის დროისთვის საქართველოს სასჯელაღსრულების სისტემაში სასჯელს იხდიდა 81 უვალო თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებული, მათ შორის – 3 ქალი.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციის Rec(2003)23 „უვალო და სხვა გრძელვადიანი პატიმრების მართვა ციხის ადმინისტრაციების მიერ“, მე-4 პუნქტის მიხედვით, „ციხის საცხოვრებელი პირობები მაქსიმალურად მიახლოებული უნდა იყოს ციხის გარეთ ჩვეულებრივ საცხოვრებელ პირობებთან (ნორმალიზაციის პრინციპი).“ იმავე დოკუმენტის მე-7 პუნქტის თანახმად, „არ უნდა მოხდეს უვალო და სხვა გრძელვადიანი პატიმრების იზოლაცია მხოლოდ მათი სასჯელის ტიპის გამო (იზოლაციის დაუშვებლობის პრინციპი).“

უვალო თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებულები, კანონის მოთხოვნიდან გამომდინარე, იმყოფებიან სასჯელის მოხდის საპყრობილის რეჟიმზე, შესაბამისად, არ ხდება ნორმალიზაციის პრინციპის დაცვა და მათ ცხოვრების დიდი ნაწილის გატარება უწყვეტ სხვა კატეგორიის პატიმრებისაგან იზოლირებულად და დღეში მხოლოდ ერთი საათი ან საათნახევარი სარგებლობენ სუფთა ჰაერზე გასვლის უფლებით, რაც, გრძელვადიან პერსპექტივაში, შეიძლება შეფასდეს, როგორც არაადამიანური მოპყრობა.

ასევე არ არის დაცული პროგრესირების პრინციპი, რომლის თანახმად, პატიმრის უვალო ან გრძელვადიანი სასჯელის მართვის ინდივიდუალური დაგეგმვა მიზნად უნდა ისახავდეს ციხის სისტემაში მის პროგრესირებად მობილურობას – უვალო თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებულების უდიდესი ნაწილი (71 მსჯავრდებული) სასჯელს იხდის რუსთავის N6 დაწესებულებაში. დროდადრო, დასჯის მიზნით, ისინი

რეკომენდაციები

გადაჰყავთ თბილისის N7 საპრობილეში, სადაც იმყოფებიან უფრო გამკაცრებულ რეჟიმზე.

სახალხო დამცველი წინადადებით მიმართავს საქართველოს პარლამენტს, შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონში, რათა უვადო თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებულების სასჯელის მოხდის რეჟიმი განისაზღვროს ციხის ევროპული წესების შესაბამისად.

ე. გადატვირთულობა

ევროპული სტანდარტები

ციხის ევროპული წესების მიხედვით, „ყოველი პატიმარი უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ცალკე საწოლით.“²⁰

წამების პრევენციის კომიტეტის (CPT) სტანდარტების მიხედვით, ყოველ პატიმარს თავის განკარგულებაში უნდა ჰქონდეს სულ მცირე 4 კვ.მ. ფართობი.²¹

ქართული კანონმდებლობა

საქართველოს კანონის „პატიმრობის შესახებ“ 33-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „ერთ მსჯავრდებულზე საცხოვრებელი ფართობის ნორმა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში არ უნდა იყოს 2კვ. მ-ზე, საპრობილეში 2,5 კვ.მ-ზე, ქალთა დაწესებულებაში 3 კვ.მ-ზე, არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში 3,5 კვ.მ-ზე, ხოლო სამკურნალო დაწესებულებაში – 3 კვ.მ-ზე ნაკლები.“

პრობლემა და მისი მოგვარების გზები

სასჯელაღსრულების დაწესებულებების გადატვირთულობა წლების მანძილზე უმთავრეს პრობლემად რჩება, რაც, თავის მხრივ, არაეფექტურს ხდის მრავალ რეფორმასა და წამოწყებას.

²⁰ წესი 21.

²¹ წამების პრევენციის კომიტეტის 2007 წლის ანგარიში, 32-ე პარაგრაფის ბოლო აბზაცი.

რეკომენდაციები

გადატვირთულობის პრობლემის მოუგვარებლობის მიზეზად, პირველ რიგში, არასწორი მიდგომა უნდა დასახელდეს – პრობლემის გადაჭრის უპირველეს მეთოდად განიხილება დაწესებულებების რაოდენობის გაზრდა, მაშინ, როდესაც აღნიშნული საკითხი ბევრად უფრო კომპლექსურ მიდგომას მოითხოვს. ამგვარი ხედვა, მათ შორის, ასახულია ევროპის საბჭოს 1999 წლის 30 სექტემბრის NR (99) 22 რეკომენდაციაში ციხეების გადატვირთულობისა და პატიმართა რიცხვის ზრდის შესახებ.

ხსენებული რეკომენდაცია გატვირთულობის პრობლემის გადაჭრის გზად მიიჩნევს ისეთ ღონისძიებებს, როგორებიცაა სისხლის სამართლის პოლიტიკის შერბილება, მცირე საფრთხის მატარებელი ქმედებების დეკრიმინალიზაცია, თავისუფლების აღკვეთის ხანგრძლივობის მაქსიმალური შემცირება, არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებების თუ სასჯელების, პირობითი მსჯავრის, ამნისტიებისა და შეწყალებების ფართო გამოყენება. აღნიშნული რეკომენდაციის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „თავისუფლების აღკვეთა უნდა განიხილებოდეს, როგორც უკიდურესი შემთხვევა და მხოლოდ მაშინ გამოიყენებოდეს, როდესაც, დანაშაულის სიმძიმიდან გამომდინარე, ნებისმიერი სხვა სანქცია ან ზომა აშკარად არაადეკვატური იქნებოდა.“ იგივეა ნათქვამი 2006 წლის 11 იანვრის რეკომენდაციაში ევროპული ციხის წესების შესახებ.²²

იმავე რეკომენდაციის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „ციხის ინფრასტრუქტურის გაზრდა უკიდურესი ზომა უნდა იყოს, ვინაიდან გრძელვადიან პერსპექტივაში არაეფექტურია გადატვირთულობის პრობლემის მოსაგვარებლად.“

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან ნათლად ჩანს, რომ ციხეების გადატვირთულობის პრობლემა არ წარმოადგენს მხოლოდ სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს კომპეტენციას, არამედ მოითხოვს ყველა იმ ორგანოს მობილიზაციას, რომლებიც განსაზღვრავენ სისხლის სამართლის პოლიტიკას, სისხლისსამართლებრივი დევნის პროცედურებსა და პრაქტიკას, სასჯელის სახესა და ხანგრძლივობას. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, სასჯელაღსრულების დაწესებულებების გადატვირთულობის პრობლემის გადაჭრა მხოლოდ საკანონმდებლო, სასამართლო და აღმასრულებელი ხელისუფლებების ერთობლივი და კოორდინირებული ქმედებების შედეგად არის შესაძლებელი.

სახალხო დამცველი წინადადებით მიმართავს საქართველოს პარლამენტს, შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში, რათა ამჟამად მოქმედი შეკრებილობის პრინციპი შეიცვალოს შთანთქმის პრინციპით.

²² Rec(2006)2

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს საქართველოს მთავარ პროკურორს, სისხლისსამართლებრივი დევნის პოლიტიკის განსაზღვრისას საზოგადოებისათვის ნაკლებად საშიში დანაშაულების შემთხვევაში პრიორიტეტი მიანიჭოს თავისუფლების აღკვეთის ალტერნატიულ, უფრო მსუბუქ სასჯელის სახეებს.

მდგომარეობა საქართველოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში

სახალხო დამცველის ყველა მოხსენებაში ხაზგასმითაა აღნიშნული გადატვირთულობის პრობლემის მოგვარების აუცილებლობის შესახებ, თუმცა დღემდე დაწესებულებათა უმრავლესობაში ისევ დგას გადატვირთულობის პრობლემა. კერძოდ, რუსთავის N2 დაწესებულებაში, რომლის ლიმიტია 2744, ხოლო მონიტორინგის დროს განთავსებული იყო 3223 მსჯავრდებული, ქსნის N7 დაწესებულებაში (ლიმიტი –1600, განთავსებულია 2475), ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებაში (ლიმიტი – 540, განთავსებულია 672), თბილისის N1 საპყრობილეში (ლიმიტი – 750, განთავსებულია 947²³), ბათუმის N3 საპყრობილეში (ლიმიტი – 557, განთავსებულია 832), ზუგდიდის N4 საპყრობილეში (ლიმიტი – 305, განთავსებულია 462).

ზოგიერთ მათგანში გადატვირთულობას ემატება ის უმძიმესი საყოფაცხოვრებო პირობები, რომლებშიც პატიმრებს უწევთ ყოფნა, რაც, ერთად აღებული, შეიძლება შეფასდეს, როგორც არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა. მდგომარეობას ამძიმებს ისიც, რომ ზოგიერთ დაწესებულებაში კანონის დარღვევით²⁴ ერთად არიან მოთავსებული მსჯავრდებული და წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირები.

სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრისა და სახალხო დამცველის შეხვედრის დროს (როდის) ერთ–ერთი საკითხი, რომელზეც ყურადღება გამახვილდა, სწორედ სასჯელაღსრულების დაწესებულებების გადატვირთულობა იყო. მინისტრის განცხადებით, ახალი დაწესებულებების ექსპლუატაციაში შესვლა იგეგმება 2010 წლის თებერვლისთვის, რაც ამ ეტაპზე გარკვეულწილად გადაჭრის გადატვირთულობის პრობლემას.

²³ 2009 წლის აგვისტოს ბოლოსთვის თბილისის N1 საპყრობილეში პატიმართა რიცხვმა უკვე 1127–ს მიაღწია.

²⁴ „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 22–ე მუხლი.

ევროპული სტანდარტები

ციხის ევროპული წესების თანახმად, ადეკვატური შესაძლებლობის უზრუნველყოფა უნდა მოხდეს, რათა ყოველმა პატიმარმა შეძლოს შხაპით ან აბაზანით სარგებლობა კლიმატისადმი შესატყვისი ტემპერატურის პირობებში თუ ეს შესაძლებელია ყოველდღიურად, ან სულ მცირე კვირაში ორჯერ მაინც (თუ საჭიროა უფრო ხშირადაც) ზოგადი ჰიგიენის ინტერესებიდან გამომდინარე.²⁵ „პატიმრებმა ყურადღება უნდა მიაქციონ პირად ჰიგიენას, სუფთად და მოწესრიგებულად იქონიონ ტანსაცმელი და საძინებელი.“²⁶ „ხსენებულის განსახორციელებლად ციხის ადმინისტრაციამ უნდა უზრუნველყოს პატიმრები შესაბამისი საშუალებებით, მათ შორის, ტუალეტის და ჰიგიენური საშუალებებითა და ასევე ზოგადი საწმენდი მასალებით.“²⁷ ყოველი პატიმარი უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ცალკე საწოლით და ცალკე სათანადო ქვეშაგებით, რომელიც მოწესრიგებულ მდგომარეობაში უნდა იქონიოს და შეიცვალოს იმდენად ხშირად, რომ მისი სისუფთავე იქნეს დაცული.“²⁸

ქართული კანონმდებლობა

ციხის სანიტარულ–ჰიგიენურ პირობებს ასევე დიდი ადგილი ეთმობა ქართულ კანონმდებლობაში, კერძოდ, მათ განსაზღვრავს როგორც „პატიმრობის შესახებ“ კანონი, ასევე საქართველოს ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 1999 წლის 22 დეკემბრის N5/500/ო ბრძანება „მსჯავრდებულთა კვების ნორმების, ტანსაცმლისა და სანიტარულ–ჰიგიენური პირობების შესახებ“.

„პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 27-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტის მიხედვით, მსჯავრდებულის მოვალეობაა, „დაიცვას პირადი ჰიგიენა, სუფთად და წესრიგში იქონიოს ტანსაცმელი, საწოლი და საცხოვრებელი სადგომი.“

იმავე კანონის 34-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, „კვირაში ერთხელ მაინც მსჯავრდებული უზრუნველყოფილ უნდა იყოს სუფთა თეთრეულით და საპარკმახერო მომსახურებით.“ 35-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „მსჯავრდებულს პირად სარგებლობაში უნდა ჰქონდეს საწოლი და თეთრეული, რომელიც მას უნდა გადაეცეს

²⁵ წესი 19.4

²⁶ წესი 19.5

²⁷ წესი 19.6

²⁸ წესი 21.

რეკომენდაციები

სუფთა და დაუზიანებელი. თეთრეულის გამოცვლის პერიოდი უნდა აკმაყოფილებდეს ჰიგიენის მოთხოვნებს.“

იმავე კანონის 42-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტების მიხედვით, სასჯელაღსრულების დაწესებულების სამედიცინო სამსახური ან ექიმი ვალდებულია რეგულარულად შეამოწმოს „ბ) დაწესებულების ტერიტორიისა და ნაგებობის სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა; გ) მსჯავრდებულთა ტანსაცმლისა და საწოლის თეთრეულის მდგომარეობა და სეზონის პირობებთან შესაბამისობა.“

მდგომარეობა საქართველოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში

მიუხედავად ყოველივე ზემოაღნიშნულისა, საქართველოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებების სანიტარულ-ჰიგიენური პირობები, რბილად რომ ვთქვათ, არაა დამაკმაყოფილებელია. შხაპების მოღების ინტენსივობა, როგორც წესი, არ აძლევს საშუალებას პატიმარს, შეინარჩუნოს სისუფთავე. აღნიშნული პრობლემა განსაკუთრებით თვალშისაცემია საპყრობილეებში, სადაც პატიმრებს ადმინისტრაციის გარეშე ხელი არ მიუწვდებათ საშხაპებზე. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ქუთაისის N2 დაწესებულება, სადაც რამდენიმე წელია, პატიმრები მოკლებულნი არიან შხაპის მიღების საშუალებას და იბანენ საკნის პირობებში, ბოთლებში დაგროვილი წყლით.

რამდენიმე დაწესებულების გარდა, ადმინისტრაცია არ უზრუნველყოფს პატიმრებს საჭირო თეთრეულით და ჰიგიენის ნივთებით. მათ მიეწოდებათ მხოლოდ სარეცხი საპონი და ფხვნილი, ისიც არა რეგულარულად, არამედ მოთხოვნისამებრ. თეთრეულს მსჯავრდებულები იღებენ ამანათით ან ყიდულობენ დაწესებულების მაღაზიაში. ამასთან დაწესებულებებში, სადაც თეთრეულის ამანათით მიწოდება აკრძალულია, პატიმრები ხშირად ჩივიან იმის თაობაზე, რომ მაღაზიაში არსებული თეთრეული უხარისხოა (გადასდის ფერი) და ძვირია.

მიუხედავად კანონის მოთხოვნისა, არცერთ დაწესებულებაში ექიმი რეგულარულად არ ამოწმებს საკნების სანიტარულ-ჰიგიენურ პირობებს და ტანსაცმლისა და თეთრეულის მდგომარეობას. ამის უმთავრესი მიზეზი, ჩვენი აზრით, დაწესებულებებში სამედიცინო პერსონალის არასაკმარისი რაოდენობაა – მაშინ, როდესაც, მსჯავრდებულთა რაოდენობიდან გამომდინარე, ექიმი ხშირად ვერ ახერხებს, სრულყოფილად განახორციელოს თავისი უმთავრესი ფუნქცია – პატიმრების ჯანმრთელობაზე ზრუნვა – ძნელია, მას მოსთხოვო ამის პარალელურად დაწესებულების სანიტარულ-ჰიგიენური მდგომარეობის კონტროლიც.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებების რეგულარული სანიტარულ-ჰიგიენური შემოწმებისათვის აუცილებელი ღონისძიებების გატარება.

მონიტორინგის ჯგუფის შემოწმების შედეგად დადგინდა, რომ სასჯელაღსრულების დაწესებულებების უმრავლესობის ზოგადი სანიტარულ-ჰიგიენური მდგომარეობა არათუ არ აკმაყოფილებს ეროვნულ ან საერთაშორისო სტანდარტებს, არამედ შემაშფოთებელიც კია. საკნებსა და სხვა ინფრასტრუქტურებში სიბინძურეა, საკნებში არის მკბენარები და მღრღნელები, არ ხდება სრულყოფილი და რეგულარული დეზინფექცია და დერატიზაცია. აღსანიშნავია ისიც, რომ ზოგიერთი დაწესებულების საკნების იატაკი, კედლები თუ საპირფარეშოები ისეთ სავალალო მდგომარეობაშია, რომ თითქმის შეუძლებელია სისუფთავის შენარჩუნება. მიგვაჩნია, რომ აღნიშნული პრობლემა დაუყოვნებლივ გადაჭრას მოითხოვს, წინააღმდეგ შემთხვევაში სერიოზული საფრთხის ქვეშ დგება პატიმართა ჯანმრთელობა.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, მიიღოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში დამაკმაყოფილებელი სანიტარულ-ჰიგიენური მდგომარეობის შექმნისა და შენარჩუნებისათვის აუცილებელი ზომები, ასევე უზრუნველყოს პატიმრებისათვის საჭირო სარეცხი და საწმენდი საშუალებების რეგულარული მიწოდება. ასევე უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტსა და შესაბამის ორგანიზაციებს შორის დადებული სასჯელაღსრულების დაწესებულებების დერატიზაციისა და დეზინსექციის ხელშეკრულებების ეფექტური შესრულების კონტროლი.

ზ. საყოფაცხოვრებო პირობები

ევროპული სტანდარტები

რეკომენდაციები

ციხის ევროპული წესების მიხედვით, „პატიმრებისათვის უზრუნველყოფილი შენობა, განსაკუთრებით კი სამინებელი კორპუსი, უნდა პასუხობდეს ადამიანის ღირსების პატივისცემის და შეძლებისდაგვარად ასევე განმარტოების მოთხოვნებს. ასევე დაცული უნდა იყოს ჯანმრთელობისა და ჰიგიენის მოთხოვნები, კლიმატური პირობებისა და განსაკუთრებით ფართის ოდენობის, ჰაერის მოცულობის, განათების და ვენტილაციის პირობების გათვალისწინებით.“²⁹

„ყველა შენობაში, სადაც პატიმრები ცხოვრობენ, მუშაობენ ან იკრიბებიან:

ა. ფანჯრები უნდა იყოს საკმარისად დიდი, რათა საშუალება მიეცეთ პატიმრებს იკითხონ ან იმუშაონ ბუნებრივი განათების ნორმალურ პირობებში, ასევე იძლეოდეს სუფთა ჰაერის მოძრაობის შესაძლებლობას, გარდა იმ შემთხვევისა როცა არსებობს ჰაერის კონდიცირების ჯეროვანი სისტემა;

ბ. ხელოვნური განათება უნდა აკმაყოფილებდეს მიღებულ ტექნიკურ სტანდარტებს.“

ქართული კანონმდებლობა

„პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 33-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მსჯავრდებულისათვის გამოყოფილი საცხოვრებელი სადგომი უნდა შეესაბამებოდეს სამშენებლო-ტექნიკურ და სანიტარიულ-ჰიგიენურ ნორმებს და უზრუნველყოფდეს მსჯავრდებულის ჯანმრთელობის შენარჩუნებას.“ იმავე მუხლის მე-4 პუნქტის მიხედვით, „საცხოვრებელ სადგომს უნდა ჰქონდეს ფანჯარა, რომელიც უზრუნველყოფს ბუნებრივ განათებას და ვენტილაციას.“

მდგომარეობა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში

მხოლოდ გლდანის N8 საპყრობილის, მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულების, გეგუთის N8 საერთო და მკაცრი სასჯელაღსრულების დაწესებულების N6 საცხოვრებელი კორპუსისა და რუსთავის N2 საერთო, მკაცრი და საპყრობილის რეჟიმის დაწესებულების მე-5 საცხოვრებელი კორპუსის საყოფაცხოვრებო პირობები შეესაბამება სტანდარტებს. დანარჩენ დაწესებულებებში საყოფაცხოვრებო პირობები არაადამაკმაყოფილებელია. ამ მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია თბილისის N1, ბათუმის N3 და ზუგდიდის N4 საპყრობილები, ხონის N9 საერთო და მკაცრი რეჟიმის

²⁹ წესი 18.1

რეკომენდაციები

დაწესებულება, ქსნის N7 საერთო, მკაცრი და საპრობილის რეჟიმის დაწესებულება, ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულება.

აღნიშნულ დაწესებულებებში ხშირად არ არის საკმარისი განათება და ვენტილაცია, ფანჯრები იმდენად პატარაა, რომ არ უზრუნველყოფს ჰაერისა და შუქის მიწოდებას. ზოგიერთ დაწესებულებაში დამონტაჟებულია ცენტრალური ვენტილაციის სისტემა, თუმცა მას დღეში ერთხელ ან ორჯერ რთავენ. ზოგიერთი დაწესებულების საკნებში საპირფარეშო არ არის იზოლირებული საცხოვრებელი სადგომიდან, რაც არ აძლევს საშუალებას პატიმრებს, ღირსების დაცვით დაიკმაყოფილონ ბუნებრივი მოთხოვნილებები. ზოგიერთ შემთხვევაში პატიმრებს არ მიეწოდებათ კანონით დადგენილი ავეჯი და ნივთები, როგორებიცაა მაგიდა, სკამი, ჭურჭელი, ჰიგიენის ნივთები და ა.შ.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, პატიმრების სტანდარტების შესაბამის დაწესებულებებში განთავსებამდე უზრუნველყოს საკნების ეკიპირება აუცილებელი ავეჯით, ასევე საკმარისი ხელოვნური განათებისა და ვენტილაციის სისტემით.

თ. კონტაქტი გარე სამყაროსთან

ევროპული სტანდარტები

ციხის ევროპული წესების მიხედვით, „პატიმრებს ნებართვა უნდა მიეცეთ რაც შეიძლება ხშირად იქონიონ ურთიერთობა წერილით, ტელეფონით თუ კომუნიკაციის სხვა საშუალებით თავიანთ ოჯახებთან, სხვა პირებთან და გარე ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან, ასევე დაენიშნოთ პაემნები ამ ადამიანებთან.“³⁰ „პაემნების ორგანიზაცია ისე უნდა განხორციელდეს, რომ საშუალება მიეცეთ პატიმრებს შეინარჩუნონ და განავითარონ ოჯახური ურთიერთობები მაქსიმალურად ნორმალურ გარემოში.“³¹ „როდესაც გარემოებები იძლევა ამის საშუალებას პატიმარს უფლება უნდა მიეცეს დატოვოს ციხე ბადრაგის თანხლებით ან მარტომ ავადმყოფი ნათესავის მოსანახულებლად, დაკრძალვაზე დასასწრებად ან სხვა ჰუმანიტარული

³⁰ წესი 24.1

³¹ წესი 24.4

რეკომენდაციები

მოსაზრებებით.³² „პატიმრებს უნდა მიეცეთ საშუალება დაუყოვნებლივ შეატყობინონ თავიანთ ოჯახებს დაპატიმრების ან სხვა დაწესებულებაში გადაყვანის შესახებ, ან სერიოზული დაავადებისა თუ დაზიანების შესახებ, რომელიც მათ აწუხებთ.“³³ „პატიმრებს უნდა მიეცეთ საშუალება რეგულარულად შეიტყონ საზოგადოებრივი საქმეების შესახებ და ამისათვის გამოიწერონ და იკითხონ გაზეთები, პერიოდული გამოცემები და სხვა პუბლიკაციები, მოუსმინონ რადიოს ან სატელევიზიო გადაცემებს გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც კონკრეტული აკრძალვაა დაწესებული სასამართლო ხელისუფლების მიერ გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ინდივიდუალურ შემთხვევაში.“³⁴

ქართული კანონმდებლობა

საქართველოს კანონის „პატიმრობის შესახებ“ 50-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „მსჯავრდებულს უფლება აქვს შეუზღუდავი რაოდენობით გაგზავნოს და მიიღოს წერილები, დადგენილი წესით და სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციის კონტროლით ისარგებლოს საერთო სარგებლობის ტელეფონით, თუ სასჯელაღსრულების დაწესებულებას ამისი ტექნიკური შესაძლებლობა გააჩნია.“

იმავე კანონის 51-ე მუხლის თანახმად, „1. მსჯავრდებულს უნდა ჰქონდეს პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა გაცნობის შესაძლებლობა.

2. სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში ხდება რადიოსა და ტელევიზიის ტრანსლაცია. მსჯავრდებულთათვის რეჟიმით გათვალისწინებული შეზღუდვების შესაბამისად მათ შეიძლება ჰქონდეთ პირადი რადიომიმღები, ტელევიზორი, ვიდეო ან აუდიო მაგნიტოფონი, საბეჭდი საშუალება, თუ მათი გამოყენება არ არღვევს დაწესებულების შინაგანაწესსა და სხვა მსჯავრდებულთა სიმშვიდეს. აღნიშნული ტექნიკის გამოყენების ხარჯებს (ელექტროენერგიისა და სხვა) იხდის მსჯავრდებული.

3. მსჯავრდებულს შეუძლია საკუთარი სახსრებით გამოიწეროს სამეცნიერო, სამეცნიერო-პოპულარული, რელიგიური, მხატვრული ლიტერატურა, გაზეთები და ჟურნალები.“

მდგომარეობა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში

სასჯელაღსრულების დაწესებულებების უმრავლესობაში მსჯავრდებულების ტელეფონით სარგებლობის უფლება გარანტირებულია, თუმცა ამ მხრივ გამონაკლისს

³² წესი 24.7

³³ წესი 24.8

³⁴ წესი 24.10

რეკომენდაციები

წარმოადგენს ზუგდიდის N4 საპრობილე, სადაც, 2009 წლის I ნახევრის მონიტორინგის დროს საერთოდ არ იყო დამონტაჟებული ტელეფონის აპარატები და მხოლოდ სამეურნეო ნაწილში დასაქმებულ პატიმრებს ეძლეოდათ ტელეფონით სარგებლობის საშუალება. 2009 წლის ივლისში N4 საპრობილეში უკვე დამონტაჟებული იყო 4 აპარატი, თუმცა მონიტორინგის დროს არცერთი მათგანი არ მუშაობდა და პატიმრები კვლავ მოკლებულნი იყვნენ ტელეფონით სარგებლობის უფლებას.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, ყველა დაწესებულებაში უზრუნველყოს პატიმრების ტელეფონით სარგებლობის უფლების განხორციელების კონტროლი.

ასევე 2009 წლის I ნახევრის მონიტორინგის დროს ბათუმის N3 საპრობილეში პატიმრები ვერ ახერხებდნენ სატელეფონო ბარათების შეძენას, რის გამოც ვერ სარგებლობდნენ ტელეფონით, თუმცა უკანასკნელი მონიტორინგის დროს აღნიშნული პრობლემა უკვე მოგვარებული იყო.

უფრო პრობლემატურია რადიოსა და ტელევიზიის ტრანსლაცია. რაც შეეხება რადიოს, დღეისთვის ყველა დაწესებულებაში ხდება რადიოს ტრანსლაცია. ტელევიზორების ქონის უფლების მინიჭება კი დღემდე წახალისებად აღიქმება და ამის გამო ბევრ დაწესებულებაში პატიმრებს ტელევიზორები არ აქვთ, თუმცა კანონი მხოლოდ რეჟიმით გათვალისწინებულ შეზღუდვებს ითვალისწინებს, ხოლო ამგვარი სახის შეზღუდვა არცერთი არსებული რეჟიმისთვის არ არსებობს.

ცალკე უნდა აღინიშნოს თბილისის N7 საპრობილე, სადაც 2009 წლის ივნისში და ივლისის პირველ ნაწილში არ მუშაობდა ტელეფონი და შეწყვეტილი იყო ტელეტრანსლაცია. არსებობს ეჭვი, რომ აღნიშნული განხორციელდა მსჯავრდებულთა დასჯის მიზნით. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საპრობილეში არ ხდება სატელევიზიო არხების ტრანსლაცია, არამედ ცენტრალიზებულად ირთვება დვდ-ები გასართობი პროგრამებითა და ფილმებით. რადიოც მხოლოდ ერთ, ადმინისტრაციის მიერ შერჩეულ არხს ტრანსლირებს. ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე მივიჩნევთ, რომ N7 საპრობილეში მსჯავრდებულები მოკლებულები არიან ინფორმაციის სრულყოფილად მიღების საშუალებას.

სახალხო დამცველი წინადადებით მიმართავს საქართველოს პარლამენტს, „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონში შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები და დამატებები, რათა

რეკომენდაციები

განისაზღვროს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში ტელე და რადიოტრანსლაცია განსაკუთრებული შეზღუდვების გარეშე.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში უზრუნველყოს ტელე და რადიოტრანსლაცია ქართული და საერთაშორისო კანონმდებლობით დადგენილი წესების შესაბამისად.

პრესა, როგორც წესი, პატიმრებს მიეწოდებათ ამანათით და მისი შეძენა შესაძლებელია დაწესებულებების მაღაზიაშიც. ძირითადად, პრესა ფართოდაა ხელმისაწვდომი პატიმრებისათვის. გამონაკლისის სახით უნდა აღვნიშნოთ რუსთავის N6 დაწესებულება, სადაც საანგარიშო პერიოდის გარკვეულ მომენტებში პატიმრებს შეეძლოთ მხოლოდ სამი დასახელების გაზეთის მიღება. ჩვენთვის დღემდე უცნობია, რასთან იყო დაკავშირებული ეს შეზღუდვა. ქუთაისის N2 დაწესებულებაში ასევე პრობლემატურია პრესის მიღება იმ პატიმრებისათვის, რომლებიც ჟურნალ-გაზეთებს ამანათებით ვერ იღებენ, რადგან მაღაზიაში პრესა არ იყიდება.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, ყველა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში უზრუნველყოს პრესის ხელმისაწვდომობა.

რაც შეეხება მიმოწერის უფლებას, იგი გარანტირებულია, თუმცა თავად პატიმრები და მათი ოჯახის წევრები ხშირად არ სარგებლობენ აღნიშნული უფლებით, განსაკუთრებით იმ დაწესებულებებში, სადაც ტელეფონით სარგებლობა საკმარისი რეგულარობით არის შესაძლებელი.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მონიტორინგის დროს ხშირი იყო პატიმრების ჩივილი იმასთან დაკავშირებით, რომ მათ მიერ დაწერილ საჩივრებს ზოგჯერ არ იბარებენ ან არ აგზავნიან. ეს განსაკუთრებით ეხება ისეთ საჩივრებს, რომლებიც შეეხება დაწესებულების თანამშრომლების მხრიდან პატიმრების უფლების დარღვევას. ხშირია შემთხვევები, როდესაც დაწესებულების ადმინისტრაცია აგზავნის პატიმრების საჩივრებს, თუმცა ამ უკანასკნელთათვის მიუწვდომელია გაგზავნილი წერილის ნომერი, რაც გაუგებრობებს იწვევს და კიდევ ერთხელ ადასტურებს სასჯელაღსრულების სისტემაში მოქმედი სოციალური სამსახურის უუნარობას.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, უზრუნველყოს პატიმართა კორესპონდენციის გაგზავნის კანონმდებლობით დადგენილი წესების დაცვის კონტროლი.

მიუხედავად იმისა, რომ დაწესებულებების უმეტესობაში არის საჩივრის ყუთები, ხშირ შემთხვევაში პატიმრებს მიაჩნიათ, რომ კონფიდენციალობა არ არის დაცული და საჩივრის ყუთში მოთავსებული განცხადებებიც ვერ მიაღწევს ადრესატამდე. მონიტორინგის ჯგუფის დაკვირვებით, ზოგიერთ დაწესებულებაში საჩივრის ყუთები დაულუქავია, საერთოდ არ იკეტება ან განთავსებულია პატიმართათვის ძნელად მისაწვდომ ადგილას, მაგალითად, ადმინისტრაციის შენობაში. ხონის N9 დაწესებულებაში, მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულებასა და გლდანის N8 საპყრობილეში საერთოდ არ არის საჩივრის ყუთები.

ოჯახის წევრებთან და ახლობლებთან პაემნის უფლებით სარგებლობა ყველა დაწესებულებაში გარანტირებულია. ზოგიერთ დაწესებულებაში პაემნები ხორციელდება შუშის იქით, რაც გარკვეულწილად ზღუდავს პატიმრებისა და მათი ახლობლების კომუნიკაციას. აღნიშნულს ადმინისტრაცია უსაფრთხოების ზომებით ხსნის.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ არც მოქმედ და არც განხილვაში მყოფ პატიმრობის კოდექსში არ არის გათვალისწინებული გრძელვადიანი პაემნით სარგებლობის უფლება. ამ მხრივ განსაკუთრებით ყურადსაღებია უვადო თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებულების მდგომარეობა. აღნიშნულის თაობაზე სახალხო დამცველმა წერილობით მიმართა სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს, ასევე პარლამენტის თავმჯდომარეს. სამინისტროდან 2009 წლის 4 აგვისტოს მიღებული N2/03–2526 პასუხის მიხედვით, „სამინისტროში მიმდინარეობს ინტენსიური მუშაობა, რათა ხანგრძლივი პაემნით სარგებლობის უფლება მიეცეთ მსჯავრდებულებს და მათ შორის, უვადო თავისუფლებააღკვეთილ პირებს და ასევე შესაბამისი ინფრასტრუქტურის შექმნასთან დაკავშირებით.“ გაუგებარია, თუ ამჟამად განხილვაში მყოფი პატიმრობის კოდექსის ფარგლებში არ განიხილება მსჯავრდებულთათვის ხანგრძლივი პაემნის უფლების მინიჭება, რას გულისხმობს სამინისტრო, როდესაც აცხადებს, რომ ამ უფლების მისანიჭებლად ინტენსიური მუშაობა მიმდინარეობს. ხანგრძლივი პაემნის დაშვების რეკომენდაციით

რეკომენდაციები

სახალხო დამცველს არაერთხელ მიუმართავს შესაბამისი ორგანოებისათვის, თუმცა დღემდე უშედეგოდ.

სახალხო დამცველი წინადადებით მიმართავს საქართველოს პარლამენტს, „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონში განხორციელდეს დამატებები, რომლებიც უზრუნველყოფს მსჯავრდებულთა უფლებას გრძელვადიან პაემნებზე.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, ახალ სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში უზრუნველყოს გრძელვადიანი პაემნებისათვის საჭირო ინფრასტრუქტურის გათვალისწინება.

სახალხო დამცველის აპარატის წერილის საპასუხოდ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან 2009 წლის 19 აგვისტოს მიღებული პასუხის მიხედვით, საანგარიშო პერიოდში სასჯელაღსრულების დაწესებულებიდან ხანმოკლე გასვლის უფლებით ისარგებლა 38–მა მსჯავრდებულმა.

ი. კვება

ევროპული სტანდარტები

„პატიმრები უზრუნველყოფილ უნდა იყვნენ სათანადო საკვების რაციონით, მათი ასაკის, ჯანმრთელობის და ფიზიკური მდგომარეობის, რელიგიის, კულტურის და მუშაობის ხასიათის გათვალისწინებით.“³⁵ „საკვების რაციონის მოთხოვნები, როგორცაა კალორიულობა და ცილების შემცველობა, გათვალისწინებული უნდა იყოს ეროვნული კანონმდებლობით.“³⁶ „საკვების მომზადება და საჭმელად გამოტანა უნდა ხდებოდეს ჰიგიენურ პირობებში.“³⁷ „გათვალისწინებული უნდა იყოს სამჯერადი კვება, გონივრულ ინტერვალებში.“³⁸ „პატიმრებისათვის სუფთა სასმელი წყალი უნდა იყოს ნებისმიერ დროს ხელმისაწვდომი.“³⁹ „ექიმმა ან კვალიფიციურმა მედდამ უნდა მოითხოვოს საკვები რაციონის შეცვლა კონკრეტული პატიმრისათვის, როდესაც ეს სამედიცინო მოსაზრებით

³⁵ წესი 22.1

³⁶ წესი 22.2

³⁷ წესი 22.3

³⁸ წესი 22.4

³⁹ წესი 22.5

რეკომენდაციები

საჭიროებას წარმოადგენს.⁴⁰ „პატიმრებს უნდა მიეცეთ საშუალება რეგულარულად შეიტყონ საზოგადოებრივი მოვლენების შესახებ და ამისათვის გამოიწერონ და იკითხონ გაზეთები, პერიოდული გამოცემები და სხვა პუბლიკაციები, მოუსმინონ რადიოს ან სატელევიზიო გადაცემებს გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც კონკრეტული აკრძალვაა დაწესებული სასამართლო ხელისუფლების მიერ გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ინდივიდუალურ შემთხვევაში.“⁴¹

ქართული კანონმდებლობა

საქართველოს კანონის „პატიმრობის შესახებ“ 36-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, „სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში კვების ორგანიზაცია უნდა შეესაბამებოდეს მოსახლეობის კვების ტრადიციებს და შეიცავდეს ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის აუცილებელ კომპონენტებს. აკრძალულია მსჯავრდებულის დასჯის მიზნით საჭმლის კალორიულობის დაქვეითება.“ იმავე მუხლის მე-4 პუნქტის მიხედვით, „მსჯავრდებულს შეუზღუდავი რაოდენობით უნდა ჰქონდეს სასმელი წყალი.“

ამავე კანონის 42-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის მიხედვით, სასჯელაღსრულების დაწესებულების სამედიცინო სამსახური ან ექიმი ვალდებულია რეგულარულად შეამოწმოს „მსჯავრდებულთათვის მიცემული საკვების ხარისხი და ოდენობა, მათი მომზადების სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობები.“

სასჯელაღსრულების სისტემაში კვების ნორმები რეგულირდება საქართველოს იუსტიციის მინისტრისა და საქართველოს ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 1999 წლის 22 დეკემბრის N5/500/ო ერთობლივი ბრძანების საფუძველზე.

პატიმართა კვების ორგანიზება, საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2008 წლის 16 ოქტომბრის N236 ბრძანების თანახმად, ხორციელდება შპს „მეგაფუდსა“ და სასჯელაღსრულების დეპარტამენტს შორის 2008 წლის 5 თებერვალს დადებული N76 ხელშეკრულების საფუძველზე. მთლიანობაში სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში მყოფ მსჯავრდებულთა და პატიმართა სასუსართო უფლებების ნორმატივები განისაზღვრება საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანებით N237 (2008 წლის 17 ოქტომბერი).

⁴⁰ წესი 22.6

⁴¹ წესი 24.10

რეკომენდაციები

მდგომარეობა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში

ყველა დაწესებულებაში უზრუნველყოფილია პატიმრების სამჯერადი კვება, თუმცა საკვების ხარისხზე ჩივილი, სახალხო დამცველის რწმუნებულების დაკვირვებით პირდაპირაა დამოკიდებული იმაზე, რამდენად აქცევს დაწესებულების ადმინისტრაცია ყურადღებას საკვების ხარისხს და მათ კალორიულობას.

2009 წლის 18 ივნისის წერილით სახალხო დამცველის აპარატმა სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან გამოითხოვა ინფორმაცია, ბოლო ექვსი თვის განმავლობაში დაწესებულების ექიმმა რამდენ შემთხვევაში მიმართა დაწესებულების ადმინისტრაციას საკვების უხარისხობასთან დაკავშირებით, კონკრეტული დაწესებულებების მითითებით. 2009 წლის 14 ივლისის N10/08/2-10547 წერილით გვეცნობა, რომ „ბოლო ექვსი თვის განმავლობაში საკვების უხარისხობასთან დაკავშირებით სასჯელაღსრულების სისტემის არცერთი დაწესებულების ექიმს შესაბამისი დაწესებულების ადმინისტრაციისთვის არ მიუმართავს.“ გამომდინარე იქიდან, რომ პატიმრები საკმაოდ ხშირად მიმართავენ სახალხო დამცველის რწმუნებულებს საკვების უხარისხობასთან დაკავშირებით, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ დაწესებულების ექიმის კომპრობირებული საკვების ხარისხსა და კალორიულობაზე ფორმალურ ხასიათს ატარებს. აღნიშნულის მიზეზად შეიძლება ისევ და ისევ სამედიცინო პერსონალის არასაკმარისი რაოდენობა მივიჩნიოთ.

ვინაიდან ერთ-ერთი დაწესებულება, რომელშიც ყველაზე ხშირია პატიმრების მხრიდან საკვების ხარისხზე ჩივილი, არის ქსნის N7 დაწესებულება, სახალხო დამცველის მიერ მოწვეულმა ექსპერტმა, ცენტრ “ემპათია”-ს კრიზისული ინტერვენციის პროგრამის კოორდინატორმა, კვების ექიმმა (სახელმწიფო სერთიფიკატი: კვების ჰიგიენა. სერია 1ა°75 #03994) ლიანა კინწურაშვილმა განახორციელა ქსნის დაწესებულების საკვების ექსპერტიზა.

შემოწმების დროს გამოიკვეთა რამდენიმე პრობლემატური საკითხი. „სხვადასხვა დაწესებულებებში განსხვავებული კვების რაციონით სარგებლობენ, კერძოდ, ტუბერკულოზით დაავადებულ მსჯავრდებულთა და პატიმართა კვებაში დამატებულია რძე და რძის პროდუქტები, რაც უნდა იძლეოდეს განფასების დროს რაოდენობრივ ცლილებას. აქედან გამომდინარე, ჩნდება კითხვა – ტუბერკულოზით დაავადებულთა კვება სცილდება 90 ლარის ოდენობას თუ სხვა დაწესებულებების პატიმართა კვება ვერ ავსებს 90 ლარიან კვოტას?

რეკომენდაციები

ნუტრინტული შემადგენლობა თითოეული დიეტის თითქმის იდენტურია. დამზოგავი ფუნქცია N1 მაგიდის სრულიად იგნორირებულია. ხორცი, რომელიც ამ დიეტის დროს ძირითადად დაქუცმაცებული სახით უნდა მიეწოდებოდეს, არ მიეწოდება ასეთი სახით. დიეტა N1-ში და N5-ში შვრიის ნაწარმი ე.წ. “ჰერკულესი” საერთოდ არ არის გამოყენებული. ცნობისათვის ამ პროდუქტის დამზოგავი და სამკურნალო ეფექტი დიეტოთერაპიაში უფრო ცნობილია, ვიდრე მაკარონის ნაწარმის, რომლის გადამუშავება ორგანიზმისათვის საკმაოდ რთულია იმ პათოლოგიების დროს, რომელზედაც გათვლილია აღნიშნული დიეტები.

- ასევე კრიტიკას ვერ უძლებს დიეტა N9-ის შემადგენლობა, რომელშიც ნახშირწყლების რაოდენობა, იგულისხმება რაფინირებული ნახშირწყლები, დასაშვებ ნორმაზე მეტად არის წარმოდგენილი.

- გაუგებარია, რომელი კატეგორიის პურს იყენებენ ამ დიეტის მომხმარებელთათვის. მენიუში არ არის მითითებული პურის სახეობა.“

სრული სურათისთვის აუცილებელია სრულყოფილი ექსპერტიზის ჩატარება რამდენიმე პრობლემურ დაწესებულებაში.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, მიიღოს შესაბამისი ზომები მსჯავრდებულთათვის მიწოდებული საკვების ხარისხის კონტროლის გასაუმჯობესებლად.

კ. განათლება

ევროპული სტანდარტები

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 1989 წლის 13 ოქტომბრის რეკომენდაცია R (89) 12 ციხეებში განათლების შესახებ განათლებას მიიჩნევს ციხეების ჰუმანიზაციისა და მათში პირობების გაუმჯობესების საშუალებად, ასევე პატიმრის საზოგადოებაში დაბრუნების გაადვილების გზად. აღნიშნული რეკომენდაციის მიხედვით, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში უზრუნველყოფილი განათლების სისტემა უნდა მოიცავდეს საშუალო და პროფესიულ განათლებას, არტისტულ და კულტურულ ღონისძიებებს, ფიზიკურ აღზრდასა და სპორტს, სამოქალაქო განათლებასა და

რეკომენდაციები

ბიბლიოთეკის ხელმისაწვდომობას.⁴² ვინაიდან საქართველოს სასჯელაღსრულების სისტემაში განათლების მიღება მხოლოდ ერთეული პატიმრებისათვისაა შესაძლებელი, ყურადღებას აღარ გავამახვილებთ იმაზე, რომ 1989 წლის რეკომენდაციის მიხედვით, სახელმწიფომ ასევე უნდა იზრუნოს, რომ გათავისუფლების შემდეგ პირს საშუალება უნდა მიეცეს, გააგრძელოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში დაწყებული განათლება.⁴³

საქართველოს კანონმდებლობა

საქართველოს კანონის „პატიმრობის შესახებ“ განსაზღვრავს ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 1989 წლის 13 ოქტომბრის რეკომენდაციის შესაბამის უფლებებს მსჯავრდებულთათვის.

კანონის 26-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „გ“ „დ“ და „ე“ ქვეპუნქტების მიხედვით, მსჯავრდებულს უფლება აქვს:

- „გ) მიიღოს ზოგადი, პროფესიული ან უმაღლესი განათლება, გაიაროს სოციალური ადაპტაციის კურსები, გაეწიოს კონსულტაციები;
- დ) მიიღოს მონაწილეობა კულტურულადმზრდელობით ან რელიგიურ ღონისძიებაში, ისარგებლოს შესაბამისი ინვენტარითა და ლიტერატურით;
- ე) ეწეოდეს ინდივიდუალურ საქმიანობას და ადმინისტრაციის კონტროლით იქონიოს ამისათვის საჭირო ხელსაწყოები;“

ამავე კანონის 28-ე მუხლის მიხედვით, „სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაცია იყენებს შესაბამის სასწავლო, აღმზრდელობით და სოციალურ პროგრამებსა და მსჯავრდებულთა ინიციატივის წახალისებას გათავისუფლების შემდეგ მათ მიერ სოციალურად დადებითი საქმიანობის განსახორციელებლად.“

ამავე კანონის X თავი დეტალურად განსაზღვრავს, რა ტიპის განათლების მიღების საშუალება უნდა ჰქონდეს მსჯავრდებულს სასჯელაღსრულების დაწესებულების პირობებში:

თავი X

**სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მსჯავრდებულთა
განათლება და პროფესიული სწავლება**

⁴² R (89) 12, 1-ლი პუნქტი.

⁴³ *ibid*, მე-16 პუნქტი.

მუხლი 44. მსჯავრდებულთა ზოგადსაგანმანათლებლო და პროფესიული განათლება

სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაცია ვალდებულია შექმნას პირობები, რათა მსჯავრდებულებმა მიიღონ ზოგადსაგანმანათლებლო და პროფესიული განათლება. ადმინისტრაცია ვალდებულია დაწესებულებაში მოაწყოს ბიბლიოთეკა, რომელშიც უნდა იყოს როგორც საგანმანათლებლო ლიტერატურა, ასევე მსჯავრდებულთათვის გასაგებ ენაზე პატიმრობის შესახებ კანონმდებლობა, ევროპული პენიტენციური წესები. მსჯავრდებულებს უფლება აქვთ მონაწილეობა მიიღონ სოციალური ადაპტაციის სასწავლო ჯგუფებში, რომელთა შექმნაც სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციის მოვალეობაა.

მუხლი 45. ზოგადი განათლება

1. მსჯავრდებულს საშუალება უნდა ჰქონდეს მიიღოს ზოგადი განათლება ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის პროგრამით.
2. არასრულწლოვანი მსჯავრდებულისათვის დაწყებითი განათლების მიცემა სავალდებულოა. სახელმწიფო თავის ხარჯზე უზრუნველყოფს საბაზო განათლებას.
3. მსჯავრდებულს, რომელიც ვერ ფლობს საქართველოს სახელმწიფო ენას, უნდა შეექმნას პირობები მის დასაუფლებლად.

მუხლი 46. პროფესიული განათლება

1. სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში უნდა შეიქმნას პირობები მსჯავრდებულთა პროფესიული დონის ასამაღლებლად.
2. პროფესიული სწავლება ნებაყოფლობითია იმ მსჯავრდებულებისათვის, რომელთაც გააჩნიათ რაიმე სპეციალობა, აგრეთვე არასრულწლოვან და იმ მსჯავრდებულებისათვის, რომელთაც სპეციალური განათლება არ გააჩნიათ.
3. მსჯავრდებულთა პროფესიული სწავლების დროს უპირატესობა ეძლევა იმ პროფესიებს, რომელთა შესწავლაც სასჯელაღსრულების დაწესებულებების პირობებშია შესაძლებელი.
4. სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციას მსჯავრდებულის პიროვნების გათვალისწინებით უფლება აქვს ნება დართოს მსჯავრდებულს ექსტერნად ისწავლოს საშუალო, პროფესიულ და უმაღლეს სასწავლებლებში.
5. მსჯავრდებულის ექსტერნად სწავლების წესსა და პირობებს განსაზღვრავს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრი საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსთან შეთანხმებით. *(31.10.2008 N 435 ამოქმედდეს 2009 წლის 1 თებერვლიდან)*

მდგომარეობა სასჯელაღსრულების სისტემაში

პატიმრების განათლების ორგანიზება საქართველოს სასჯელაღსრულების სისტემაში არადამაკმაყოფილებელია. მხოლოდ ავჭალის არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში აქვთ არასრულწლოვან ვაჟებს საშუალება, მიიღონ ზოგადი განათლება. საანგარიშო პერიოდში ორმა მათგანმა ერთიანი ეროვნული გამოცდებიც ჩააბარა და მოიპოვა უმაღლეს სასწავლებელში სწავლის უფლება, რის შემდეგაც ისინი შეწყალებულ იქნენ. აღნიშნული უნდა შეფასდეს, როგორც ძალიან დადებითი და გასაგრძელებელი ტენდენცია.

საანგარიშო პერიოდში ამგვარ შესაძლებლობას მოკლებულნი იყვნენ მსჯავრდებული გოგონები. რაც შეეხება წინასწარ პატიმრობაში მყოფ არასრულწლოვნებს, მათ საერთოდ არ ეძლევათ საშუალება, მიიღონ განათლება. ვინაიდან წინასწარი პატიმრობა შეიძლება თვეობით გაგრძელდეს, აღნიშნულმა შეიძლება სერიოზული პრობლემები გამოიწვიოს შემდგომში არასრულწლოვნის სასწავლო სისტემაში ჩართვისას.

გარდა ამისა, თუ არასრულწლოვნის პროფილი არ იძლევა მისი პირობით ვადამდე ადრე გათავისუფლების საშუალებას და იმავე თუ სხვა მიზეზით პრეზიდენტმა არ ისურვა მისი შეწყალება, უცნობია, როგორ უნდა მოახერხოს მან, თუნდაც ერთიანი ეროვნული გამოცდების ჩაბარების შემთხვევაში, უმაღლესი განათლების მიღება, მაშინ, როდესაც „დისტანციური სწავლების პროგრამის არარსებობის გამო მსჯავრდებულთა მიერ უმაღლესი განათლების მიღების საკითხი სისტემურად გადაწყვეტილი არ არის.“⁴⁴

რაც შეეხება სრულწლოვან პატიმრებს, ისინი თითქმის სრულად არიან მოკლებულნი განათლების მიღების საშუალებას. როგორც ზემოთ მოყვანილი პასუხიდანაც ჩანს, დისტანციური სწავლების სისტემა ჯერჯერობით არ არსებობს. აქედან გამომდინარე, მსჯავრდებულები მოკლებულნი არიან ციხეში განათლების მიღების საშუალებას. 2008 წლის დეკემბერში სახალხო დამცველმა, რამდენიმე პატიმრის მომართვის საფუძველზე, წერილობით მიმართა სასჯელაღსრულების დეპარტამენტს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში უმაღლესი განათლების ორგანიზების შესახებ ინფორმაციის მოსაპოვებლად. 2009 წლის 20 იანვარს მიღებული პასუხის მიხედვით, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსა და სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მიერ შექმნილია სამუშაო ჯგუფი, რომელიც აქტიურად განაგრძობს საქმიანობას დაწესებულებებში უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად. ასევე გვაცნობეს, რომ

⁴⁴ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის 2009 წლის 23 მარტის N10/8/3-3010 პასუხი.

რეკომენდაციები

ამჟამად პატიმრებისათვის უმაღლესი განათლების მიღებისა და ერთიან ეროვნულ გამოცდებზე გასვლის პროცედურები დაზუსტებული არ არის. შესაბამისად, საკანონმდებლო ბაზის არსებობისას ნებისმიერ პატიმარს ექნება შესაძლებლობა, მონაწილეობა მიიღოს ერთიან ეროვნულ გამოცდებში და მიიღოს უმაღლესი განათლება.

სახალხო დამცველის აპარატი დამატებით დაინტერესდა, რა ღონისძიებებში თუ დოკუმენტებშია ასახული აღნიშნული სამუშაო ჯგუფის აქტიურობა, რის თაობაზეც 2009 წლის 9 მარტს წერილობით მიემართა სასჯელაღსრულების დეპარტამენტსა და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ზემოაღნიშნული ჯგუფის საქმიანობის ამსახველი დოკუმენტაციის მიღების თაობაზე. სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის 23 მარტის პასუხში ასევე აღნიშნული იყო, რომ „სასჯელაღსრულების დეპარტამენტსა და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს თანამშრომლებისაგან შემდგარმა სამუშაო ჯგუფმა გააუქმა სასჯელაღსრულების სისტემაში არსებული ის პროფესიული სწავლებები რომლებიც ფორმალურად ფუნქციონირებდნენ, რეალურად კი სასწავლო პროცესს ვერ ახორციელებდნენ. ქალთა და არასრულწლოვანთა საერთო და საპრობილის რეჟიმის დაწესებულებაში არსებულ სამკერვალო ბაზაზე, პროფესიული სწავლების ცენტრ „სპექტრთან“ ერთად ხორციელდება პროფესიული სწავლების კურსი, სადაც ამზადებენ მკერავებს და გამომჭრელ-მოდელიორებს. კურსის დამთავრების შემდეგ გამოცდა წარმატებით ჩააბარა 40 მსჯავრდებულმა (20 მკერავი და 20 გამომჭრელ-მოდელიორი), მათ მიიღეს კვალიფიკაციის დამადასტურებელი სერთიფიკატები. ამჟამად პროფესიული სწავლების კურსს გადის ახალი ჯგუფი.

რაც შეეხება ზოგად განათლებას, სამუშაო ჯგუფმა მიიღო გადაწყვეტილება პროგრამულ სწავლებაზე გადასვლასთან დაკავშირებით, რომლის შედეგადაც არასრულწლოვან პატიმრებს საშუალება მიეცემათ მიიღონ სრულფასოვანი ზოგადი განათლება. პროგრამული სწავლების პროექტი ამოქმედდება 2009 წლის სექტემბრიდან. სექტემბრამდე განხორციელდა პილოტური პროგრამა, რომლის მიზანსაც წარმოადგენს არასრულწლოვან მოსწავლეთა სრულად ჩართვა ქვეყანაში არსებულ საგანმანათლებლო სისტემაში. აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში მოხდა წიგნების, დვდ-ს, კომპიუტერების, საშინაო კინოთეატრისა და სხვა ტექნიკის შეტანა.“

თბილისის N5 საერთო და საპრობილის რეჟიმის დაწესებულებიდან მიღებული პასუხის მიხედვით, გარდა სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის წერილში მოყვანილი სამკერვალო კურსებისა, 2009 წლის 18 აპრილამდე დაწესებულებაში მიმდინარეობდა

რეკომენდაციები

პროექტი მსჯავრდებულ ქალთა რეაბილიტაციისა და რესოციალიზაციის ხელშეწყობა, პროფესიული სწავლების მეშვეობით – „ქალი და ბიზნესი“.

ავჭალის არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში სკოლის ბაზაზე შექმნილია ხატვის, გერმანული ენის და კომპიუტერული პროგრამის შემსწავლელი წრეები, ასევე შექმნილია სპეციალური სასწავლო ჯგუფი წერა-კითხვის უცოდინარი მსჯავრდებულებისთვის.

რამდენიმე დაწესებულებაში ფუნქციონირებს კომპიუტერის შემსწავლელი კურსები, თუმცა კომპიუტერების შეზღუდული რაოდენობიდან გამომდინარე მსჯავრდებულთა უმრავლესობა კურსებში ვერ იღებს მონაწილეობას.

მიგვაჩნია, რომ სასჯელაღსრულების სისტემაში განათლების უფლების უზრუნველყოფა პრიორიტეტი უნდა გახდეს, რაც, პირველ რიგში, დადებითად აისახება მსჯავრდებულთა რესოციალიზაციის პროცესზე.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, დააჩქაროს მსჯავრდებულთათვის დისტანციური სწავლების პროგრამის შემუშავება და დანერგვა.

რაც შეეხება სპორტულ აქტივობებს, პატიმრები თითქმის სრულად არიან მოკლებულნი სპორტულ ღონისძიებებში მონაწილეობის მიღების საშუალებას საპრობილის რეჟიმის დაწესებულებებში. უკეთესი მდგომარეობაა საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებებში, სადაც მსჯავრდებულები დღის გარკვეულ ნაწილს სუფთა ჰაერზე ატარებენ და უზრუნველყოფილნი არიან შესაბამისი სპორტული მოედნებითა და ინვენტარით. საპრობილის რეჟიმზე მყოფ პატიმრებს ფიზიკური ვარჯიშის შესაძლებლობა შეიძლება ჰქონდეთ მხოლოდ სეირნობის დროს. შესაბამისად, მიგვაჩნია, რომ სასეირნო ეზოები უნდა იყოს უზრუნველყოფილი შესაბამისი ინვენტარით.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, უზრუნველყოს ყველა სასჯელაღსრულების დაწესებულების ეკიპირება სპორტული ინვენტარით.

ამ მხრივ გამონაკლისია ქსნის N7 დაწესებულება, სადაც საპრობილის სასეირნო ეზოებში შექმნილია სავარჯიშო პირობები. ასევე არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით

რეკომენდაციები

დაწესებულებიდან მიღებული ინფორმაციის მიხედვით, „დაწესებულებაში რეგულარულად დადის ფეხბურთის მწვრთნელი, რომელიც წვრთნის მსჯავრდებულებს.“

სასჯელაღსრულების ყველა დაწესებულებაში არსებობს ბიბლიოთეკები, თუმცა წიგნების ფონდის განახლება ხდება იშვიათად და მწირი რაოდენობით. როგორც წესი, პატიმრები არ გამოთქვამენ პრეტენზიას ბიბლიოთეკების ხელმისაწვდომობაზე, თუმცა ხშირ შემთხვევაში ისინი აღნიშნავენ, რომ წიგნები არ აკმაყოფილებს მათ მოთხოვნებს. ზოგიერთ დაწესებულებაში წიგნები ძირითადად რუსულ ენაზეა, რაც ბევრ პატიმარს არ აძლევს მათით სარგებლობის საშუალებას.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებების წიგნების ფონდის რეგულარული განახლება პატიმრების საჭიროებების გათვალისწინებით.

ლ. შრომა

საქართველოს კანონის „პატიმრობის შესახებ“ XII თავი არეგულირებს მსჯავრდებულთა შრომის პირობებს. მიუხედავად კანონის მოთხოვნისა, მსჯავრდებულების დასაქმება ისევ პრობლემურ საკითხად რჩება. მხოლოდ რამდენიმე დაწესებულებაში არის შექმნილი მსჯავრდებულთა დასაქმების პირობები, მაგრამ ამ შემთხვევაშიც ისინი მოიცავს მსჯავრდებულთა უმნიშვნელო რაოდენობას. მაგალითად, ქალთა და არასრულწლოვანთა საერთო და საპყრობილის რეჟიმის დაწესებულებაში მუშაობს სამკერვალო საამქრო, სადაც დასაქმებულია 19 მსჯავრდებული ქალი,

ზოგიერთი დაწესებულების დირექტორის წერილობითი პასუხის მიხედვით ირკვევა, რომ ისინი დასაქმებულებად მიიჩნევენ სამეურნეო ნაწილში დასაქმებულ პატიმრებს. აღსანიშნავია, რომ ეს უკანასკნელნი არ იღებენ შრომის ანაზღაურებას, არ აქვთ განსაზღვრული სამუშაო საათები და დასვენების დღეები, მაშინ, როცა „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 55-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „მსჯავრდებულის შრომის ანაზღაურების წესი და პირობები განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით.“

რეკომენდაციები

იმავე მუხლის მე-2 პუნქტი განსაზღვრავს, რომ „მსჯავრდებულს ხელფასი ერიცხება პირად საბანკო ანგარიშზე. ხელფასის სრული განკარგვის უფლება მსჯავრდებულს მიეცემა გათავისუფლებისას. მას უფლება აქვს ეს თანხა თავისი შეხედულებისამებრ გადაუზავნოს ოჯახის წევრებს და სხვა პირებს.“ მიგვაჩნია, რომ დასაქმებულ მსჯავრდებულებს, სურვილის შემთხვევაში, კანონით გათვალისწინებული ლიმიტის ფარგლებში, უნდა შეეძლოთ, ისარგებლონ საკუთარი შრომის შედეგად გამომუშავებული თანხით.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, შეიმუშავოს მსჯავრდებულთა მასიური დასაქმებისთვის აუცილებელი ღონისძიებების ნუსხა.

სახალხო დამცველი წინადადებით მიმართავს საქართველოს პარლამენტს, შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები და დამატებები საქართველოს საგადასახადო კოდექსში, რათა მეწარმეებს, რომლებიც იზრუნებენ მსჯავრდებულთა დასაქმებაზე, განესაზღვროთ საგადასახადო შეღავათები.

III. წინადადებები და რეკომენდაციები

წინადადებები საქართველოს პარლამენტს

1. „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონში შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები და დამატებები, რათა:
 - გაიმიჯნოს პირობით ვადამდე ადრე გათავისუფლებისა და სასჯელაღსრულების დაწესებულებიდან ხანმოკლე გასვლის უფლების გამოყენების შემთხვევები;
 - განისაზღვროს შემთხვევები, როდესაც სასჯელაღსრულების დაწესებულებიდან ხანმოკლე გასვლის ვადის ამოწურვის შემდეგ დაწესებულებაში დაუბრუნებლობა მსჯავრდებულს საპატიოდ ჩათვლება;
 - განისაზღვროს ხანმოკლე გასვლის შემთხვევაში გირაოს შეფარდების წესები.
2. „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონში შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები, რათა უვადო თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებულების სასჯელის მოხდის რეჟიმი განისაზღვროს ციხის ევროპული წესების შესაბამისად;
3. შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში, რათა ამჟამად მოქმედი შეკრებილობის პრინციპი შეიცვალოს შთანთქმის პრინციპით;

რეკომენდაციები

4. „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონში შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები და დამატებები, რათა განისაზღვროს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში ტელე და რადიოტრანსლაცია განსაკუთრებული შეზღუდვების გარეშე;
5. „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონში განხორციელდეს დამატებები, რომლებიც უზრუნველყოფს მსჯავრდებულთა უფლებას გრძელვადიან პაემნებზე;
6. შევიდეს შესაბამისი ცვლილებები და დამატებები საქართველოს საგადასახადო კოდექსში, რათა მეწარმეებს, რომლებიც იზრუნებენ მსჯავრდებულთა დასაქმებაზე, განესაზღვროთ საგადასახადო შეღავათები.

რეკომენდაციები

საქართველოს მთავრობას:

სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიულ საკითხთა სამინისტროს ბიუჯეტის განსაზღვრისას მხედველობაში მიიღოს ის გაზრდილი ფინანსური მოთხოვნილებები, რომლებიც ამჟამად მიმდინარე და დაგეგმილი რეფორმების წარმატებით გატარებისთვისაა აუცილებელი.

საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს საქართველოს მთავარ პროკურორს:

სისხლისსამართლებრივი დევნის პოლიტიკის განსაზღვრისას საზოგადოებისათვის ნაკლებად საშიში დანაშაულების შემთხვევაში პრიორიტეტი მიანიჭოს თავისუფლების აღკვეთის ალტერნატიულ, უფრო მსუბუქ სასჯელის სახეებს.

საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს:

1. უმოკლეს დროში უზრუნველყოს N1 საპრობაციო ლიკვიდაცია;
2. გაატაროს შესაბამისი ღონისძიებები სოციალური მუშაკების დამოუკიდებლობის გარანტიების შექმნისა და მათი პროფესიული დონის ამაღლების მიზნით;
3. უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებების თანამშრომელთა კვალიფიკაციის მინიმალური სტანდარტების ჩამოყალიბება, მათი კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით რეგულარული სასწავლო პროგრამებისა და

რეკომენდაციები

ტრენინგების ჩატარება და თანამშრომლების პროფესიული უნარ-ჩვევების რეგულარული კონტროლი;

4. უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანამშრომელთა სოციალური და შრომითი გარანტიების გაუმჯობესება;
5. შესაბამისი ცვლილებები შეიტანოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2009 წლის 16 აპრილის N147 ბრძანებაში, რათა N6 დაწესებულების დასახელებაში მითითებული რეჟიმები შეესაბამებოდეს რეალურად არსებულ მდგომარეობას;
6. კანონის შესაბამისად განსაზღვროს ხანდაზმული პატიმრების გაუმჯობესებული საყოფაცხოვრებო და კვების პირობები;
7. დააჩქაროს მსჯავრდებულთათვის დისტანციური სწავლების პროგრამის შემუშავება და დანერგვა;
8. შეიმუშავოს მსჯავრდებულთა მასიური დასაქმებისთვის აუცილებელი ღონისძიებების ნუსხა.

საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს:

1. შეისწავლოს ზემოაღნიშნული ფაქტები და დადასტურების შემთხვევაში, მიიღოს კანონშესაბამისი ზომები;
2. უზრუნველყოს ქალი მსჯავრდებულების განთავსება კანონმდებლობით გათვალისწინებულ საერთო რეჟიმის დაწესებულებაში და გააკონტროლოს ქალი პატიმრებისთვის აუცილებელი ჰიგიენური ნივთების ხელმისაწვდომობა ყველა იმ დაწესებულების მაღაზიაში, სადაც ქალი პატიმრები არიან განთავსებულნი;
3. უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებების რეგულარული სანიტარულ-ჰიგიენური შემოწმებისათვის აუცილებელი ღონისძიებების გატარება;
4. მიიღოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში დამაკმაყოფილებელი სანიტარულ-ჰიგიენური მდგომარეობის შექმნისა და შენარჩუნებისათვის აუცილებელი ზომები, ასევე უზრუნველყოს პატიმრებისათვის საჭირო სარეცხი და საწმენდი საშუალებების რეგულარული მიწოდება; უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტსა და შესაბამის ორგანიზაციებს შორის დადებული სასჯელაღსრულების დაწესებულებების დერატიზაციისა და დეზინსექციის ხელშეკრულებების ეფექტური შესრულების კონტროლი;

რეკომენდაციები

5. ყველა დაწესებულებაში უზრუნველყოს პატიმრების ტელეფონით სარგებლობის უფლების განხორციელების კონტროლი;
6. სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში უზრუნველყოს ტელე და რადიოტრანსლაცია ქართული და საერთაშორისო კანონმდებლობით დადგენილი წესების შესაბამისად;
7. სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში უზრუნველყოს ტელე და რადიოტრანსლაცია ქართული და საერთაშორისო კანონმდებლობით დადგენილი წესების შესაბამისად;
8. ყველა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში უზრუნველყოს პრესის ხელმისაწვდომობა;
9. უზრუნველყოს პატიმართა კორესპენდენციის გაგზავნის კანონმდებლობით დადგენილი წესების დაცვის კონტროლი;
10. ახალ სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში უზრუნველყოს გრძელვადიანი პაემნებისათვის საჭირო ინფრასტრუქტურის გათვალისწინება;
11. მიიღოს შესაბამისი ზომები მსჯავრდებულთათვის მიწოდებული საკვების ხარისხის კონტროლის გასაუმჯობესებლად;
12. უზრუნველყოს ყველა სასჯელაღსრულების დაწესებულების ეკიპირება სპორტული ინვენტარით;
13. უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებების წიგნების ფონდის რეგულარული განახლება პატიმრების საჭიროებების გათვალისწინებით.